

DIAGNOZA PROBLEMU UZALEŻNIEŃ W GMINIE LIDZBARK

- raport z badań społecznych -

LIDZBARK 2021

Spis treści

Wstęp	3
1. Charakterystyka problemu uzależnień	4
2. Metodologia badania	8
3. Skala problemu uzależnień w Gminie Lidzbark	10
4. Wyniki badań ankietowych dorosłych mieszkańców	14
4.1. Charakterystyka respondentów	14
4.2. Świadomość społeczna w obszarze uzależnień	15
4.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami	16
4.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu	20
5. Wyniki badań ankietowych młodzieży	23
5.1. Opinie młodzieży na temat zjawiska uzależnień	23
5.2. Doświadczenia osobiste związane z substancjami psychoaktywnymi	26
5.2.1. Palenie tytoniu	26
5.2.2. Picie alkoholu	27
5.2.3. Narkotyki, dopalacze i inne substancje psychoaktywne	28
5.2.4. Negatywne doświadczenia związane z substancjami psychoaktywnymi	31
5.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami behawioralnymi	33
5.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu	36
6. Wyniki badania ankietowego sprzedawców alkoholu	39
7. Wyniki badania ankietowego przedstawicieli służb społecznych	42
8. Zestawienie najważniejszych wniosków	45
9. Podsumowanie	50

Wstęp

Problemy społeczne stanowią jeden z aspektów funkcjonowania społeczeństwa – wpływają na jakość i warunki życia, poczucie bezpieczeństwa oraz perspektywy rozwoju zarówno całej społeczności, jak i rodzin oraz pojedynczych osób. Potocznie rozumiane są jako negatywne zjawiska, czynniki niepożądane przez większość społeczności czy trudne sytuacje, które wymagają rozwiązania. W literaturze definiowane są jako „ogólne wzory zachowania ludzkiego lub warunków społecznych, które są postrzegane jako zagrożenia dla społeczeństwa przez znaczącą liczbę ludności, przez silne grupy, bądź przez charyzmatyczne jednostki oraz które mogą być rozwiązane czy też którym można jakoś zaradzić”¹. O problemie społecznym mówimy wtedy, kiedy dotyczy wielu osób w społeczności, ma charakter powtarzający się, a nie jednorazowy, jest postrzegany i odczuwany przez członków danej społeczności jako istotna dolegliwość w życiu zbiorowym, domaga się rozwiązania oraz można mu zaradzić poprzez zbiorowe działanie².

Podstawą każdego działania służącego rozwiązywaniu problemów oraz lepszemu zaspokajaniu potrzeb ludzi jest diagnoza społeczna, czyli rozpoznanie i opis problemów społecznych. Zawsze odnosi się ona, bezpośrednio lub pośrednio, do stanu zaspokajania potrzeb społecznych i dotyczy zjawisk, które powodują, że nie mogą one być zaspokajane. Dostarcza wiedzy, która pozwala z jednej strony zaplanować i zrealizować działania służące poprawie sytuacji, przy optymalnym i efektywnym wykorzystaniu posiadanych zasobów finansowanych, ludzkich, instytucjonalnych³.

W ramach *Diagnozy problemów społecznych w Gminie Lidzbark* badaniu poddano problemy społeczne, o których skali i zasięgu trudno jest wnioskować jedynie na podstawie danych zastanych. Są to problemy uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych. Specyfika tych zjawisk powoduje, że są trudne z perspektywy osoby – do uświadomienia sobie ich zaistnienia, a z perspektywy instytucji – do rozpoznania.

Niniejszy dokument składa się z dwóch zasadniczych części. Pierwsza ma charakter wprowadzający do tematyki i przedstawia najważniejsze zagadnienia związane z omawianymi problemami społecznymi, z uwzględnieniem wyników badań krajowych, a także metodologię przeprowadzonego badania. Druga część prezentuje ankiety przeprowadzonych wśród osób dorosłych, młodzieży, przedstawicieli służb społecznych oraz sprzedawców napojów alkoholowych. Na zakończenie przedstawione zostały wnioski i rekomendacje, wynikające z przeprowadzonego badania.

¹ K. Frysztański, *Socjologia problemów społecznych*, Warszawa 2009, s. 20.

² J. Kwaśniewski, *Rola diagnozy w rozwiązywaniu problemów społecznych*, Warszawa 2006, s. 7.

³ T. Schimanek, *Diagnozowanie problemów społecznych*, Warszawa 2015, s. 2-3.

1. Charakterystyka problemu uzależnień

W świetle definicji Światowej Organizacji Zdrowia, uzależnienie rozumiane jest jako stan psychiczny i fizyczny, który wynika z interakcji organizmu z substancją psychoaktywną. Charakteryzuje się on zmianami zachowania oraz koniecznością przyjmowania substancji w sposób okresowy bądź ciągły – w celu doświadczenia jej wpływu bądź uniknięcia objawów towarzyszących jej brakowi w organizmie. W kontekście dysfunkcji społecznych uzależnienie należy jednak rozumieć szerzej, tj. jako silną i nabytą potrzebę zażywania substancji psychoaktywnych bądź wykonywania określonych czynności, takich jak np. uprawianie hazardu, oglądanie telewizji, korzystanie z internetu czy robienie zakupów.

Określenie *substancje psychoaktywne* odnosi się do szerokiej grupy substancji, definiowanych jako związki chemiczne pochodzenia naturalnego lub syntetycznego, nie zaliczane do pokarmów, mające wpływ na biologiczne funkcjonowanie żywych organizmów. Mogą być nimi wszystkie substancje, które oddziałują na mózg osoby zażywającej, zmieniając jej samopoczucie, stany świadomości czy sposób odbioru bodźców zewnętrznych. Istotne jest to, że wpływają na centralny układ nerwowy człowieka, powodując w organizmie zmiany psychiczne (np. iluzje, euforię, omamy, zaburzenia pamięci) oraz fizyczne (np. pobudzenie, przyspieszenie tętna, wzrost ciśnienia krwi), a przyjmowane w sposób długotrwały mogą prowadzić do uzależnienia⁴.

W literaturze przedmiotu istnieją różne klasyfikacje substancji psychoaktywnych. W zależności od sposobu oddziaływania na organizm można zasadniczo podzielić je na cztery grupy:

- 1) środki tłumiące (alkohol, leki nasenne i uspokajające, środki wziewne) – redukują czynności całego układu nerwowego, osłabiają wewnętrzne hamulce, małe ich dawki powodują pobudzenie, a duże senność;
- 2) środki pobudzające (kofeina, nikotyna, amfetamina, kokaina) – pobudzają czynności ośrodkowego układu nerwowego, wyostrzają zmysły, przy długotrwałym stosowaniu powodują nadaktywność, bezsenność, brak apetytu;
- 3) halucynogeny (marihuana, haszysz, LSD) – zaburzają czynności mózgu powodując ubarwiony i zniekształcony obraz świata, wywołują pseudohalucynacje;
- 4) opiaty (morfina, kodeina, heroina, opium) – uśmierzają ból, ich małe dawki wywołują stany euforii, natomiast duże – stany zamroczenia⁵.

Warto również zwrócić uwagę na wymieniane w *Ustawie z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii* (t.j. Dz.U. 2020 poz. 2050) substancje z grup środków odurzających, substancji psychotropowych, środków zastępczych oraz nowych substancji psychoaktywnych.

W świetle Międzynarodowej Statystycznej Klasyfikacji Chorób i Problemów Zdrowotnych (ICD - 10) obowiązującej w Polsce od 1992 roku, substancjami psychoaktywnymi powodującymi zaburzenia psychiczne i zaburzenia zachowania są: alkohol, opioidy, kanabinole, substancje

⁴ Zob. *Współczesne teorie i praktyka profilaktyki uzależnień chemicznych i niechemicznych*, red. M. Jędrzejko, Warszawa 2009, s. 40; <http://www.kbpn.gov.pl/portal?id=112184>.

⁵ Tamże.

uspokajające i nasenne, kokaina, inne substancje stymulujące, w tym kofeina, halucynogeny, tytoń, lotne rozpuszczalniki organiczne oraz inne narkotyki i substancje psychoaktywne⁶.

W zależności od rodzaju substancji psychoaktywnej można wyróżnić różne rodzaje uzależnień, takie jak alkoholizm, narkomania, nikotynizm i lekomania. Granice pomiędzy nimi mogą być jednak nieostre, ponieważ zarówno katalog substancji psychoaktywnych, jak i podejście badaczy do ich klasyfikacji są dość dynamiczne. Niezależnie jednak od rodzaju uzależnienia może ono przynieść negatywne konsekwencje w wielu wymiarach, utrudnia bowiem prawidłowe funkcjonowanie psychiczne, fizyczne i społeczne. Niejednokrotnie prowadzi nie tylko do utraty zdrowia, ale także do wykluczenia społecznego, przestępczości oraz problemów i dysfunkcji w rodzinie.

Specyfika problemu uzależnień powoduje, że dokładne określenie jego skali i zasięgu nie jest możliwe, szczególnie w przypadku alkoholizmu czy narkomanii. Osoby nimi dotknięte lub członkowie ich rodzin mogą przez długi czas nie uświadamiać sobie jego istnienia, mogą też chcieć ukrywać go ze względu na obawę przed ostracyzmem społecznym. Dane oraz badania społeczne przeprowadzane w tym zakresie wskazują jednak na to, że uzależnienia od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych stanowią dość poważny problem społeczny. W świetle raportu „Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania”, w 2017 roku najistotniejszym czynnikiem ryzyka łącznego obciążenia chorobami mężczyzn było palenie tytoniu, odpowiadające za utratę 17,2% lat przeżytych w zdrowiu. Dla spożywania alkoholu wskazany odsetek lat wyniósł 14,0% wśród mężczyzn i 2,4% wśród kobiet⁷.

Picie alkoholu w Polsce traktowane jest jako element wieloletniej tradycji, która na stałe zagościła w naszej kulturze. Jak podaje Państwowa Agencja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w 2019 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca wynosiło 3,7 litra wyrobów spirytusowych (100% alkoholu), 6,2 litra wina i miodów pitnych oraz 97,1 litra piwa. Na 1 mieszkańca przypadało średnio 9,78 litra 100% alkoholu. Analiza okresu dziesięcioletniego wskazuje na zmiany tych wskaźników. W porównaniu do 2009 roku spożycie alkoholu w litrach na mieszkańca wzrosło o 0,5 litra w przypadku wyrobów spirytusowych (100% alkoholu) oraz o 5,9 litra w przypadku piwa. Spożycie wina i miodów pitnych spadło natomiast o 0,8 litra. Średnia na 1 mieszkańca zwiększyła się o 0,32 litra na osobę. W 2019 roku alkohol można było kupić w 124 133 punktach sprzedaży w kraju, z czego 4 939 punktów (4,0%) miało lokalizację w województwie warmińsko-mazurskim. Na jeden punkt sprzedaży alkoholu w kraju przypadało 297 mieszkańców, natomiast w województwie warmińsko-mazurskim wskaźnik ten kształtował się na poziomie 278 osób⁸.

W świetle raportu KPMG Polska „Rynek napojów alkoholowych w Polsce” w 2013 roku Polacy kupili 4 436 mln litrów napojów alkoholowych, wydając na nie ponad 41,1 mld zł. Największy udział w sprzedaży osiągnęło piwo (47%), a w dalszej kolejności wódka (30,7%), czyli grupy alkoholi już od lat posiadające liczną grupę regularnych konsumentów. Okazuje się, że

⁶ <http://stat.gov.pl/Klasyfikacje/doc/icd10/pdf/ICD10TomI.pdf>.

⁷ *Sytuacja zdrowotna ludności Polski i jej uwarunkowania*, red. B. Wojtyniak, P. Goryński, Narodowy Instytut Zdrowia Publicznego – Państwowy Zakład Higieny, Warszawa 2018, s. 388-398.

⁸ <http://www.parpa.pl/index.php/badania-i-informacje-statystyczne/statystyki>.

przeciętny Polak kupił w 2013 roku 121,5 litra piwa. Wyniki badania wskazują jednak na zmiany polegające na eksploracji przez konsumentów nowych kategorii napojów alkoholowych. Coraz większą popularnością zaczynają cieszyć się smakowe napoje spirytusowe, wino gronowe oraz whisky. Istotne jest również to, że polscy konsumenci coraz częściej sięgają po alkohole premium, bardziej niż kiedyś doceniają regionalne pochodzenie, a także poszukują nowych, mało znanych produktów⁹.

Zachowania autodestrukcyjne – tj. nadużywanie alkoholu, zażywanie narkotyków oraz palenie papierosów – stanowią jeden z elementów badań w ramach „Diagnozy społecznej 2015”. W świetle ich wyników, do nadużywania alkoholu w 2015 roku przyznało się 6,2% badanych, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach życiowych – 3,5%. Zdecydowanie częściej alkoholu nadużywają mieszkańcy dużych miast (niż małych lub wsi), osoby w średnim wieku, bogaci i biedni (od średniozamożnych), prywatni przedsiębiorcy (niż pracownicy) oraz bezrobotni (niż pracujący). Mieszkańcy województwa warmińsko-mazurskiego prezentują się tu poniżej odsetka krajowego – do nadużywania alkoholu przyznało się w 2015 roku 4,16% osób w wieku od 16 lat wzwyż, natomiast do sięgania po alkohol w trudnych sytuacjach – 5,47%¹⁰.

„Diagnoza społeczna 2015” wskazuje na utrzymywanie się w populacji dorosłych Polaków problemu narkotyków. Do ich zażywania przyznało się 1,3% dorosłych badanych w Polsce, czyli taki sam odsetek jak w podobnym badaniu w 2005 roku. W województwie warmińsko-mazurskim odsetek ten wyniósł 0,25%. Charakterystyczne jest to, że wśród osób najbardziej zagrożonych narkomanią można wskazać mężczyzn, osoby młode – uczniów i studentów, mieszkańców dużych miast, prywatnych przedsiębiorców, osoby bogatsze i z wyższym wykształceniem. Ponad połowę rzadziej po narkotyki sięgają kobiety, cztery razy rzadziej mieszkańcy miast i wsi od mieszkańców aglomeracji powyżej 500 tys. mieszkańców, natomiast trzykrotnie częściej niż osoby żyjące w związkach małżeńskich narkotyki zażywają osoby w stanie wolnym. Zarówno w przypadku narkomanii jak i alkoholizmu, ich występowanie może wiązać się z natężeniem życiowego stresu¹¹.

Wśród zachowań autodestrukcyjnych „Diagnoza społeczna 2015” wymienia również palenie papierosów, które może dotyczyć nieco mniej niż jednej czwartej dorosłych Polaków. Przeciętna liczba wypalanych dziennie papierosów wynosi 15 sztuk, przy czym w ostatnich latach można zaobserwować tendencję malejącą. Wśród palaczy dominują osoby w średnim wieku, mężczyźni, osoby z wykształceniem zasadniczym zawodowym oraz uboższe. Najwyższy odsetek osób palących odnotowano wśród bezrobotnych, mężczyzn, osób w wieku od 45 do 59 lat oraz pracowników najemnych w sektorze prywatnym, natomiast najniższy wśród uczniów i studentów, osób starszych, emerytów. W przypadku zjawiska palenia papierosów, województwo warmińsko-mazurskie prezentuje się gorzej niż kraj. Okazuje się bowiem, że

⁹ <https://assets.kpmg.com/content/dam/kpmg/pdf/2014/11/Rynek-napojow-alkoholowych-w-Polsce-2014-czesc-I.pdf>.

¹⁰ *Diagnoza społeczna 2015. Warunki i jakość życia Polaków*, red. J. Czapieński, T. Panek, Warszawa: Rada Monitoringu Społecznego 2015, s. 294-297.

¹¹ Tamże, s. 298-299.

odsetek palaczy wynosi tu 27,3% przy średniej krajowej 24,0%, natomiast liczba wypalanych przeciętnie w ciągu dnia papierosów 15,45, podczas gdy w kraju 14,89¹².

Grupą szczególnie zagrożoną uzależnieniami od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych jest młodzież. Wskazuje na to m.in. raport „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z badań ankietowych zrealizowanych w województwie warmińsko-mazurskim w 2017 roku”. Jego wyniki powinny być niepokojące – okazuje się bowiem, że ponad połowa (55,6%) uczniów klas III gimnazjum ma już za sobą doświadczenia z paleniem papierosów, natomiast ponad 81% – z piciem alkoholu. Ponadto prawie co czwarty uczeń III klasy gimnazjum i co drugi uczeń II klasy ponadgimnazjalnej zażywał już marihuanę lub haszysz. W świetle wyników badania okazuje się, że palenie tytoniu jest bardziej rozpowszechnione wśród dziewcząt, natomiast spożywanie napojów alkoholowych rozkłada się podobnie wśród dziewcząt i chłopców, jednak niektóre ze wskaźników picia są wyższe u dziewcząt¹³.

Tematyce uzależnień wśród młodzieży poświęcony jest również dokument „Używanie alkoholu i narkotyków przez młodzież szkolną. Raport z ogólnopolskich badań ankietowych zrealizowanych w 2019 r. Europejski Program Badań Ankietowych w Szkołach ESPAD”. W świetle przedstawionych w nim wyników:

- napoje alkoholowe są najbardziej rozpowszechnioną substancją psychoaktywną wśród młodzieży szkolnej; próby picia w momencie badania miało za sobą 80,0% gimnazjalistów z klas trzecich i 92,8% uczniów drugich klas szkół ponadgimnazjalnych;
- w czasie 12 miesięcy przed badaniem jakiegokolwiek napoje alkoholowe piło 67,9% młodszych uczniów i 89,0% starszych;
- stanu silnego upojenia alkoholem doświadczyło, chociaż raz w życiu, 33,3% piętnasto- i szesnastolatków oraz 56,6% uczniów ze starszej grupy;
- w 2019 roku 34,1% gimnazjalistów oraz 58,7% uczniów szkół ponadgimnazjalnych wypilo choć raz pięć drinków przy jednej okazji w czasie ostatnich 12 miesięcy;
- doświadczenia z paleniem papierosów ma połowa gimnazjalistów oraz dwie trzecie starszych uczniów, a aktualnie wypala ponad 10 papierosów dziennie około 3% gimnazjalistów i prawie 5% uczniów szkół ponadgimnazjalnych;
- biorąc pod uwagę narkotyki, na pierwszym miejscu pod względem rozpowszechnienia i eksperymentowania znajdują się marihuana i haszysz (21,4% wśród gimnazjalistów oraz 37,2% wśród uczniów szkół ponadgimnazjalnych), na drugim leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (15,1% i 18,3%), a na trzecim miejscu substancje wziewne (8,6% i 6,9%).

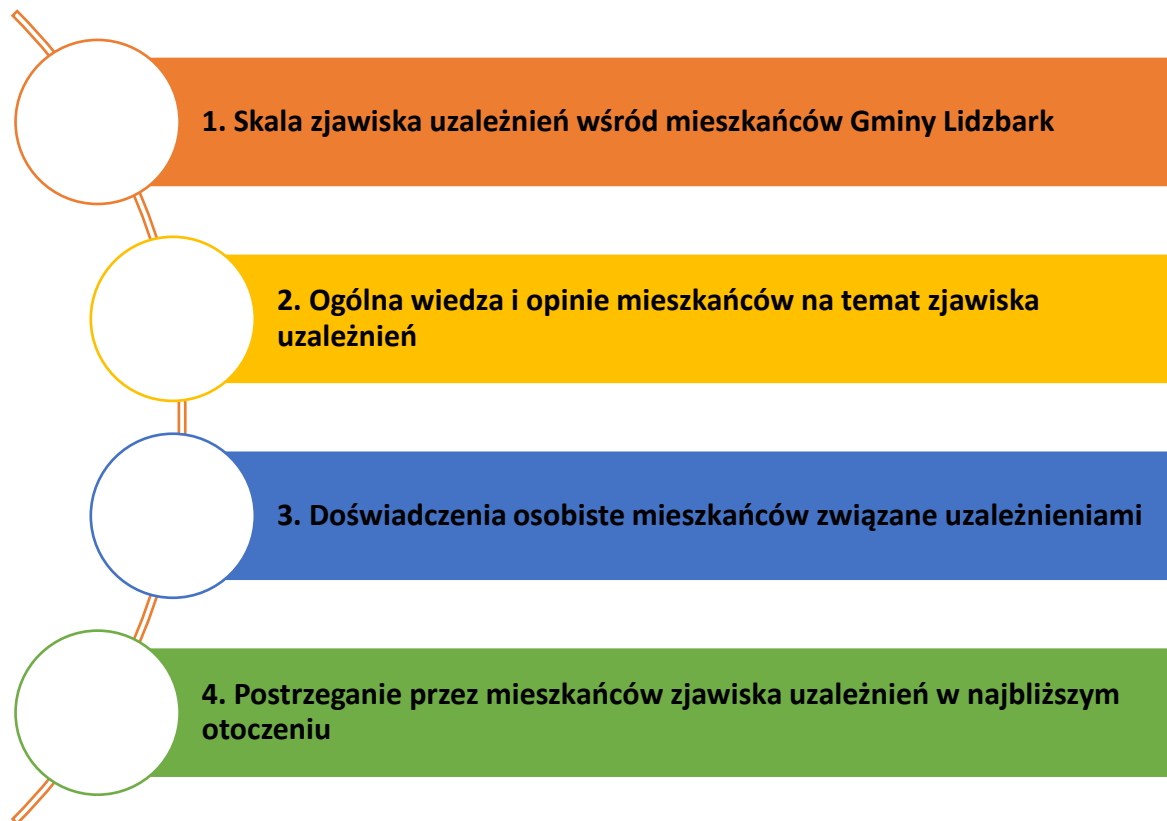
Powyższe wyniki, pomimo iż wykazywały niejednokrotnie tendencję spadkową w porównaniu do wcześniejszych badań tego typu, nie napawają jednak optymizmem. Wskazują bowiem na wciąż istniejące zagrożenie uzależnieniami od różnego rodzaju substancji psychoaktywnych wśród młodzieży.

¹² Tamże, s. 290-291.

¹³<http://warmia.mazury.pl/polityka-spoleczna/przemoc-i-uzaleznienia/raporty-przemoc-i-uzaleznienia>.

2. Metodologia badania

Główny cel badania stanowiło zdiagnozowanie skali zagrożenia problemem uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych wśród mieszkańców Gminy Lidzbark. Jego osiągnięciu służyła analiza następujących obszarów:

Badanie zostało przeprowadzone za pomocą dwóch wzajemnie uzupełniających się metod. Pierwszy obszar został przeanalizowany za pomocą *desk research*, czyli metody polegającej na analizie dostępnych danych i informacji pochodzących z różnych źródeł. Najważniejsze źródła stanowiły sprawozdania Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w Lidzbarku oraz sprawozdania z działalności samorządów gminnych w zakresie profilaktyki i rozwiązywania problemów alkoholowych, a także innych instytucji. Zasadniczo analiza została przeprowadzona dla przedziału lat 2018-2020, z zastrzeżeniem, iż przyjęto zasadę wykorzystywania danych rocznych najbardziej aktualnych na moment opracowywania dokumentu.

Obszary dotyczące ogólnej wiedzy i opinii mieszkańców, ich doświadczeń osobistych oraz postrzegania zjawiska uzależnień w najbliższym otoczeniu zostały przeanalizowane za pomocą badania ankietowego, przeprowadzonego w okresie marzec-maj 2021 roku na próbie 100 dorosłych mieszkańców Gminy Lidzbark oraz 320 młodzieży do 18 roku życia. Każda z tych grup wypełniała kwestionariusz dostosowany do jej specyfiki, w tym przede wszystkim do wieku respondentów. Badanie przeprowadzone wśród osób dorosłych było ukierunkowane na ogólne doświadczenia osobiste oraz postrzeganie zjawiska uzależnień w najbliższym

otoczeniu. Badanie młodzieży miało bardziej szczegółowy charakter i służyło dogłębniejszemu poznaniu doświadczeń osobistych młodych ludzi w zakresie kontaktu z czynnikami mogącymi powodować uzależnienia oraz spostrzeżeń w tym obszarze, dotyczących ich środowiska rówieśniczego.

Pogłębieniu tematyki uzależnień w lokalnym środowisku służyło badanie opinii 27 sprzedawców napojów alkoholowych oraz 16 przedstawicieli służb społecznych, pracujących w obszarach związanych z problematyką uzależnień. Łącznie w badaniu wzięło udział 463 respondentów.

- 100 dorosłych mieszkańców
 - 320 młodzieży
- 27 sprzedawców napojów alkoholowych
- 16 przedstawicieli służb społecznych

Kwestionariusz skierowany do dorosłych mieszkańców składał się z 24 pytań, w tym 4 pytań metryczkowych, które odnosiły się do płci, wieku, wykształcenia oraz sytuacji społeczno-zawodowej respondentów. Kwestionariusz skierowany do młodzieży zawierał natomiast 29 pytań, w tym 2 metryczkowe dotyczące płci oraz wieku. Pytania zasadnicze w obu kwestionariuszach miały charakter pytań zamkniętych i półotwartych, przy czym część z nich w sposób złożony obejmowała swoim zakresem kilka zagadnień. Kwestionariusz dla przedstawicieli służb społecznych obejmował 11 pytań, w tym 4 metryczkowe (płeć, wiek, staż pracy, instytucja/organizacja), natomiast kwestionariusz dla sprzedawców napojów alkoholowych składał się z 11 pytań, wśród których były 3 pytania metryczkowe (płeć, wiek, czas pracy w punkcie sprzedaży). Badanie wśród młodzieży zostało przeprowadzone metodą online, natomiast badanie pozostałych grup respondentów odbyło się za pomocą kwestionariusza do samodzielnego wypełnienia w wersji tradycyjnej „papierowej”.

3. Skala problemu uzależnień w Gminie Lidzbark

Określenie rzeczywistej skali zjawiska uzależnień jest skomplikowane, ponieważ niejednokrotnie mają one nieuświadomiony charakter i są trudne do zdiagnozowania, a osoby nimi dotknięte nie chcą przyznać się do problemu. Wyzwanie stanowi też fakt pojawiania się coraz to nowych rodzajów uzależnień i substancji uzależniających oraz fragmentaryczność statystyk różnych instytucji i organizacji w sposób bezpośredni lub pośredni zajmujących się tą problematyką. Niemniej jednak dane i sprawozdania tych instytucji stanowią cenne źródło informacji.

W 2020 roku Gmina Lidzbark liczyła 13 981 mieszkańców. Spośród nich 5,6% funkcjonowało w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej (281 rodzin; 788 osób w rodzinach). Świadczenia otrzymały w tym okresie 472 osoby, w tym 240 osób otrzymało świadczenia pieniężne, a 232 osoby świadczenia niepieniężne.

Tabela 1. Wybrane dane dotyczące pomocy społecznej w Gminie Lidzbark w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba osób, którym przyznano świadczenie	690	509	472
Liczba osób w rodzinach	1 213	859	788
Liczba rodzin	408	315	281

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W LIDZBARKU.

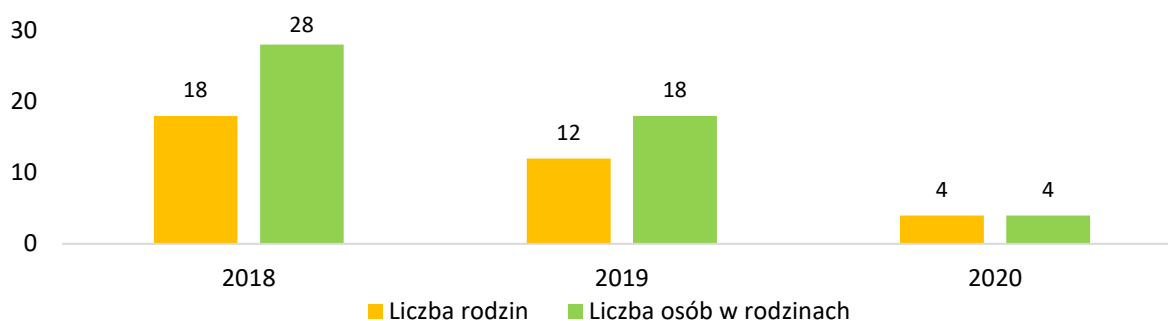
Wśród głównych powodów udzielania pomocy społecznej przez MOPS w Lidzbarku w 2020 roku należy wskazać następujące:

- ⇒ ubóstwo – 195 rodzin (316 osób w rodzinach);
- ⇒ bezrobocie – 107 rodzin (284 osoby);
- ⇒ długotrwała lub ciężka choroba – 92 rodziny (189 osób);
- ⇒ niepełnosprawność – 85 rodzin (138 osób);
- ⇒ bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych – 73 rodziny (368 osób);
- ⇒ potrzeba ochrony macierzyństwa – 34 rodziny (196 osób).

Pozostałe powody udzielania świadczeń pomocy społecznej w Gminie Lidzbark występowały znacznie rzadziej lub wcale. W 2020 roku 8 rodzin (8 osób) korzystało ze wsparcia z tytułu bezdomności, 4 rodziny (4 osoby) z powodu alkoholizmu, 1 osoba z powodu narkomanii i również 1 osoba ze względu na sieroctwo. Nikt nie korzystał z pomocy z tytułu przemocy w rodzinie, potrzeby ochrony ofiar handlu ludźmi, trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego, trudności w integracji osób, które otrzymały status uchodźcy, ochronę uzupełniającą lub pozwolenie na pobyt czasowy, zdarzenia losowego, sytuacji kryzysowej ani z powodu klęski żywiołowej lub ekologicznej.

W statystykach pomocy społecznej alkoholizm i narkomania występują w niewielkiej skali. W 2020 z powodu alkoholizmu wsparcie otrzymały 4 osoby, czyli o 24 mniej niż w 2018 roku i o 14 mniej niż w 2019 roku. Liczba rodzin zmniejszyła się w tym czasie o 14. Z powodu narkomanii wsparcie otrzymała w okresie 2018-2020 jedna osoba.

Wykres 1. Osoby i rodziny korzystające z pomocy społecznej z powodu alkoholizmu w latach 2018-2020

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE DANYCH MOPS W LIDZBARKU.

Dodatkowych informacji dostarczają sprawozdania Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych, która podejmuje szereg procedur mających na celu pomoc osobom uzależnionym od alkoholu oraz członkom ich rodzin – współuzależnionym, doświadczającym przemocy domowej i innych problemów związanych z nadużywaniem alkoholu. W 2020 roku GKRPA przeprowadziła rozmowy z 28 osobami uzależnionymi od alkoholu oraz z 2 członkami rodzin osób z problemem alkoholowym. Podjęła również czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec 32 osób uzależnionych od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia oraz wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego wobec 8 osób.

Tabela 2. Wybrane dane dotyczące działalności Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych w Lidzbarku w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba osób uzależnionych od alkoholu, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	36	36	28
Liczba członków rodzin osób z problemem alkoholowym, z którymi GKRPA przeprowadziła rozmowy	5	8	2
Liczba osób, w stosunku do których GKRPA podjęła czynności zmierzające do orzeczenia o zastosowaniu wobec osoby uzależnionej od alkoholu obowiązku poddania się leczeniu w placówce leczenia uzależnienia od alkoholu	36	34	32
Liczba osób, wobec których GKRPA wystąpiła do sądu z wnioskiem o zobowiązanie do podjęcia leczenia odwykowego	5	12	8

ŹRÓDŁO: PARPA-G1 ZA LATA 2018-2020.

Jakkolwiek również w przypadku statystyk GKRPA, skala problemu nie wydaje się tak duża, to trzeba pamiętać, że Komisja interweniuje w przypadkach trudnych, gdy osoba pije w sposób szkodliwy dla siebie i otoczenia (np. rodziny, sąsiadów). Należy ponadto wspomnieć, że istnieje wyraźny związek pomiędzy alkoholizmem a przemocą w rodzinie. Dla przykładu, w 2020 roku GKRPA kontaktowała się z 36 sprawcami przemocy, w szczególności motywując te osoby do udziału w programach edukacyjno-korekcyjnych dla osób stosujących przemoc. Komisja kontaktowała się również z 40 osobami doznającymi przemocy w rodzinie.

W kontekście zagrożenia uzależnieniami warto również przeanalizować jak wygląda lokalny rynek napojów alkoholowych. Na dzień 31 grudnia 2020 r. na terenie Gminy Lidzbark działały 44 punkty sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) oraz 7 punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokal gastronomiczny). W 40 punktach sprzedaży można było kupić napoje alkoholowe o zawartości alkoholu powyżej 18%. W okresie 2018-2020 liczba punktów sprzedaży zarówno w postaci sklepów, jak i lokali gastronomicznych utrzymuje się na zbliżonym poziomie.

Tabela 3. Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych w Gminie Lidzbark (stan na 31.12.)

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	45	44	44
Liczba punktów sprzedaży napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	8	8	7

ŹRÓDŁO: PARPA-G1 ZA LATA 2018-2020.

Podobnie sytuacja wygląda w przypadku zezwoleń uprawniających do sprzedaży alkoholu w danym roku. Według stanu na dzień 31 grudnia 2020 roku ważnych było 114 zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży oraz 12 zezwoleń na sprzedaż do spożycia w miejscu sprzedaży. W porównaniu do analogicznego okresu 2018 roku liczba ważnych zezwoleń dotycząca sklepów utrzymała się na takim samym poziomie, natomiast odnosząca się do lokali gastronomicznych spadła o 4. W 2020 roku wydano 4 zezwolenia na sprzedaż napojów alkoholowych do spożycia poza miejscem sprzedaży i żadnego zezwolenia na sprzedaż celem spożycia w miejscu sprzedaży. Wydano ponadto 3 jednorazowe zezwolenia.

Tabela 4. Dane dotyczące zezwoleń na sprzedaż alkoholu w Gminie Lidzbark

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy) – stan na 31.12.	114	112	114
Liczba zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne) – stan na 31.12.	16	16	12
Liczba wydanych w roku zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia poza miejscem sprzedaży (sklepy)	10	9	4
Liczba wydanych w roku zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych przeznaczonych do spożycia w miejscu sprzedaży (lokale gastronomiczne)	4	14	0
Liczba wydanych jednorazowych zezwoleń na sprzedaż napojów alkoholowych	13	16	3

ŹRÓDŁO: PARPA-G1 ZA LATA 2018-2020.

Na podstawie oświadczeń składanych przez przedsiębiorców można stwierdzić, iż największy udział w sprzedaży napojów alkoholowych na terenie Gminy Lidzbark mają napoje o zawartości alkoholu do 4,5% oraz piwo. W 2020 roku wartość sprzedaży tego rodzaju napojów wynosiła 6 318 456,84 zł. W drugiej kolejności należy wskazać wartość sprzedanych napojów o zawartości alkoholu powyżej 18% – w 2020 roku wyniosła ona 4 783 105,65 zł, natomiast na trzecim miejscu wartość sprzedaży alkoholi od 4,5% do 18% (z wyjątkiem piwa), wynoszącą 801 191,50 zł. Łączna wartość sprzedanego alkoholu w 2020 roku to 11 902 753,99 zł, co oznacza wzrost w porównaniu do 2018 roku o 2 915 302,85 zł, tj. o 32,4%.

Tabela 5. Wartość alkoholu sprzedanego na terenie Gminy Lidzbark w latach 2018-2020

Wyszczególnienie	2018	2019	2020
do 4,5% (oraz piwa)	4 862 853,14	6 191 103,50	6 318 456,84
od 4,5 do 18% (z wyjątkiem piwa)	713 550,50	784 014,92	801 191,50
powyżej 18%	3 411 047,50	4 422 846,06	4 783 105,65
Razem	8 987 451,14	11 397 964,48	11 902 753,99

ŹRÓDŁO: PARPA-G1 ZA LATA 2018-2020.

Wskazane wyżej informacje dotyczące liczby punktów sprzedaży napojów alkoholowych oraz wartości sprzedanego alkoholu należy traktować jedynie sygnalnie. Nie jest bowiem możliwe określenie na ich podstawie, ile alkoholu spożyli sami mieszkańcy gminy, a ile przyjeżdżający goście i turyści. Ponadto, ze względu na rosnącą mobilność mieszkańców – zawodową, edukacyjną i geograficzną, mogą oni kupić napoje alkoholowe w punktach nie znajdujących się na obszarze gminy.

4. Wyniki badań ankietowych dorosłych mieszkańców

Przeprowadzone wśród dorosłych mieszkańców badania ankietowe dotyczyły przede wszystkim ich ogólnej wiedzy i opinii na temat zjawiska uzależnień, doświadczeń osobistych oraz spostrzeżeń wpływających z obserwacji najbliższego otoczenia.

4.1. Charakterystyka respondentów

Badanie ankietowe zostało przeprowadzone na próbie 100 dorosłych mieszkańców Gminy Lidzbark. Wśród respondentów było 61 kobiet (61,6%) oraz 38 mężczyzn (38,4%). Nadreprezentacja kobiet w badaniu może wiązać się z ich większą skłonnością i chęcią do wypełnienia ankiety niż w przypadku mężczyzn. Kobiety są ponadto postrzegane jako bardziej otwarte i chętne do dzielenia się osobistymi doświadczeniami i przemyśleniami niż mężczyźni.

Tabela 6. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych dorosłych respondentów badania ankietowego

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=99)¹⁴		
Kobieta	61	61,6%
Męczyzna	38	38,4%
Wiek (n=100)		
19-29 lat	20	20,0%
30-44 lata	46	46,0%
45-59 lat	26	26,0%
60 lat i więcej	8	8,0%
Wykształcenie (n=98)		
Gimnazjalne i niższe	2	2,0%
Średnie ogólnokształcące	19	19,4%
Średnie zawodowe	18	18,4%
Zasadnicze zawodowe	13	13,3%
Policealne	9	9,2%
Wyższe	37	37,8%
Status społeczno-zawodowy (n=97)		
Uczeń	3	3,1%
Student	1	1,0%
Pracownik najemny	72	74,2%
Własna działalność gospodarcza	9	9,3%
Emeryt(ka)/rencista(ka)	5	5,2%
Rolnik	3	3,1%
Niepracujący/a - bezrobotny/a	4	4,1%
Inne	3	3,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

¹⁴ W nawiasie każdorazowo wskazywana jest liczba respondentów, którzy odpowiedzieli na dane pytanie (n=...).

Pod względem wieku grupa respondentów jest dość zróżnicowana. Największy odsetek odnotowany został dla grupy od 30 do 44 lat (46,0%), a w dalszej kolejności dla osób w wieku 45-59 lat (26,0%) oraz 19-29 lat (20,0%). Najmniejszy odsetek stanowiły osoby w przedziale wiekowym od 60 lat wzwyż (8,0%).

Analiza wykształcenia wskazuje, że najwięcej osób wypełniających ankietę posiada wykształcenie wyższe (37,8%). W mniejszym stopniu w badaniu reprezentowane są osoby z wykształceniem średnim ogólnokształcącym (19,4%) oraz średnim zawodowym (18,4%). Wykształcenie zasadnicze zawodowe posiada 13,3% respondentów, policealne 9,2%, natomiast gimnazjalne lub niższe 2,0%.

Wśród badanych mieszkańców dominowały osoby aktywne zawodowo. Prawie trzy czwarte (74,2%) osób, które wzięły udział w badaniu, stanowiły osoby pracujące na umowę o pracę lub umowę zlecenie, 9,3% to osoby prowadzące własną działalność gospodarczą, a 3,1% to rolnicy. Emeryci lub renciści stanowili 5,2% badanych, niepracujący lub bezrobotni mieszkańcy 4,1%, natomiast pojedyncze osoby to uczniowie i studenci.

4.2. Świadomość społeczna w obszarze uzależnień

W ramach niniejszych badań podjęte zostały wybrane zagadnienia, odnoszące się do pojęcia i specyfiki uzależnień, przyczyn ich występowania, a także postaw wobec alkoholu i jego dostępności. Respondenci zostali poproszeni o odniesienie się do pięciu twierdzeń w tych obszarach, poprzez wskazanie czy się z nimi zgadzają, nie zgadzają bądź nie wiedzą lub nie mają zdania na dany temat. Okazuje się, że zdania są podzielone.

W świetle wyników badań, respondenci, którzy odnieśli się do twierdzenia „Uzależnienie to nieuleczalna choroba”, wypowiedzieli się twierdząco w 68,8% przypadków, przy czym 37,5% uważa tak *zdecydowanie*, a 31,3% – *raczej*. Z twierdzeniem tym nie zgadza się jedna czwarta badanych się – odpowiedź *zdecydowanie nie* zaznaczyło 8,3%, natomiast *raczej nie* – 16,7% ankietowanych. Brak wiedzy lub zdania w tym zakresie zadeklarowało 6,2% respondentów.

Tabela 7. Czy zgadza się Pan/i z poniższymi twierdzeniami?

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem/nie mam zdania
Uzależnienie to nieuleczalna choroba (n=96)	37,5%	31,3%	8,3%	16,7%	6,2%
Uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem (n=97)	43,3%	44,3%	0,0%	8,2%	4,2%
Uzależnienie to wyraz braku silnej woli (n=96)	33,3%	44,8%	2,1%	8,3%	11,5%
Alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych (n=93)	58,1%	32,3%	1,1%	5,4%	3,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

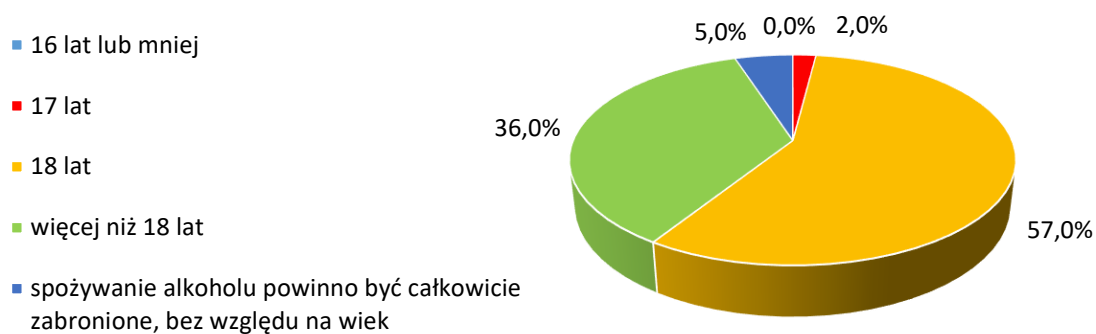
Większa zgodność odpowiedzi wystąpiła w przypadku twierdzenia „Uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem”. Większość (87,6%) respondentów, którzy odpowiedzieli na to pytanie, uznała, że uzależnienie stanowi utratę kontroli nad własnym życiem, przy czym 43,3%

zdecydowanie, natomiast 44,3% badanych wskazało odpowiedź *raczej tak*. Jedynie niewielka część respondentów zaznaczyła odpowiedź *raczej nie* (8,2%). Zdania na ten temat nie wyraziło 4,2% badanych.

Większość badanych mieszkańców uznaje uzależnienie za wyraz braku silnej woli. Z takim twierdzeniem zgadza się bowiem 78,1% respondentów, przy czym 33,3% *zdecydowanie*, natomiast 44,8% – *raczej*. Spośród badanych 10,4% ma odmienne zdanie, natomiast 11,5% wskazało, że nie posiada wiedzy lub własnego zdania w tym zakresie.

Respondenci, w znacznej większości, zgadzają się z twierdzeniem „Alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych”. Odpowiedź *zdecydowanie tak* zaznaczyło w tym przypadku 58,1% badanych, natomiast 32,3% wskazało *raczej tak*. Z twierdzeniem tym nie zgadza się 6,5% respondentów. Brak wiedzy lub zdania zadeklarowało 3,1% badanych.

Wykres 2. Od jakiego wieku powinno być, w Pani/a opinii, dozwolone spożywanie alkoholu? (n=100)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii większości respondentów (57,0%) spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 roku życia, a 36,0% wskazuje, że dolna granica wieku powinna być wyższa niż 18 lat. Według 5,0% badanych spożywanie alkoholu powinno być całkowicie zabronione, bez względu na wiek; 2,0% wskazuje na 17 rok życia, natomiast nikt nie uważa, że alkohol mógłby być spożywany w wieku 16 lat lub niższym.

4.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami

W sferze osobistych doświadczeń zbadany został kontakt z alkoholem i innymi substancjami psychoaktywnymi w perspektywie całego życia, jednak ze szczególnym naciskiem na ostatnie 12 miesięcy przed przeprowadzeniem badania oraz doświadczenia w zakresie korzystania z urządzeń elektronicznych oraz hazardu obecnie i w ostatnich 12 miesiącach.

Analizie poddano wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi. Największy odsetek odpowiedzi, w świetle których respondenci nigdy nie mieli kontaktu z daną substancją psychoaktywną wystąpił w przypadku narkotyków (85,6%), podczas gdy kontaktu z papierosami nigdy nie miało 29,2% badanych, a brak kontaktu z alkoholem deklaruje jedynie 5,0% respondentów.

Wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi, jest bardzo zróżnicowany, aczkolwiek charakterystyczne jest to, że występuje on prawie zawsze do 30 roku życia. W przypadku alkoholu największy odsetek badanych deklaruje wiek pierwszego kontaktu na 16-20 lat (62,0%), a w drugiej kolejności 15 lat i poniżej (21,0%). W przypadku papierosów respondenci najczęściej wskazywali również na przedział wiekowy 16-20 lat (41,7%), a następnie na wiek 15 lat i niższy (19,8%). Kontakt z narkotykami ma za sobą kilkanaście badanych osób, przy czym wystąpił on po raz pierwszy zwykle pomiędzy 21 i 30 rokiem życia (7,2%) oraz pomiędzy 16 i 20 rokiem życia (5,2%).

Tabela 8. Wiek pierwszego kontaktu respondentów z wybranymi substancjami psychoaktywnymi

Wyszczególnienie	Nigdy	15 lat i poniżej	16-20 lat	21-30 lat	31-40 lat	41 lat i więcej
Alkohol (n=100)	5,0%	21,0%	62,0%	9,0%	2,0%	1,0%
Narkotyki (n=97)	85,6%	1,0%	5,2%	7,2%	1,0%	0,0%
Papierosy (n=96)	29,2%	19,8%	41,7%	7,3%	1,0%	1,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Informacje na temat aktualnej sytuacji uzyskano na podstawie odpowiedzi na pytania o doświadczenia osobiste respondentów z alkoholem, narkotykami i papierosami w ciągu ostatnich 12 miesięcy. W ich świetle, alkohol spożywało w tym czasie 86,0% badanych osób, papierosy paliło 37,6%, natomiast narkotyki zażywało 6,4% respondentów.

Tabela 9. Jak często w ciągu ostatnich 12 miesięcy...?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz w miesiącu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
pił/a Pan/i alkohol? (n=100)	14,0%	48,0%	7,0%	25,0%	6,0%	0,0%
zażywał/a Pani/i narkotyki? (n=94)	93,6%	3,2%	3,2%	0,0%	0,0%	0,0%
palił/a Pan/i papierosy? (n=93)	62,4%	4,3%	1,1%	7,5%	3,2%	21,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Alkohol wypijany był przez respondentów głównie okazjonalnie (48,0%), aczkolwiek jedna czwarta badanych (25,0%) przyznała się do spożywania go kilka razy w miesiącu. Raz w miesiącu po alkohol sięgało w ciągu ostatnich 12 miesięcy 7,0% ankietowanych, a kilka razy w tygodniu 6,0%. Nikt nie wskazał odpowiedzi dotyczącej codziennego picia alkoholu.

W przypadku papierosów ma miejsce sytuacja odmienna. W okresie ostatnich 12 miesięcy codzienne paliło je 21,5% badanych osób, w drugiej kolejności 7,5% respondentów twierdzi, że paliło kilka razy w miesiącu; 4,3% okazjonalnie, a 3,2% kilka razy w tygodniu. Tylko jedna osoba wskazała, że pali raz w miesiącu, natomiast wcale po papierosy nie sięgało w tym czasie 62,4% ankietowanych. Zażywanie narkotyków przez badanych mieszkańców miało charakter okazjonalny – z taką częstotliwością robiło to 3,2% respondentów i podobny odsetek twierdzi, że robił to raz w miesiącu. Wcale po narkotyki nie sięgnęło 93,6% respondentów.

Tabela 10. Jakie napoje alkoholowe i z jaką częstotliwością Pan/i spożywał/a w ciągu ostatnich 12 miesięcy?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz w miesiącu	Kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
piwo (n=94)	24,5%	40,4%	7,4%	22,3%	3,2%	2,2%
wino (n=95)	41,1%	47,2%	2,1%	7,4%	1,1%	1,1%
napoje wysokoprocentowe (n=95)	38,9%	34,7%	12,6%	11,6%	1,1%	1,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Zarówno piwo, jak i wino czy napoje wysokoprocentowe takie jak wódka, nalewki i whisky spożywane były w ciągu ostatnich 12 miesięcy głównie okazjonalnie. Badani mieszkańcy najchętniej sięgali po piwo, które okazjonalnie spożywało 40,4% respondentów, a 22,3% kilka razy w miesiącu. Wino spożywane było okazjonalnie przez 47,2% badanych, natomiast kilka razy w ciągu miesiąca przez 7,4%. Napoje wysokoprocentowe okazjonalnie były spożywane przez 34,7% respondentów; 12,6% wskazuje na spożycie raz w miesiącu, a 11,6% kilka razy w miesiącu.

Tabela 11. Czy w ciągu ostatnich 30 dni...?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
spożywał/a Pan/i alkohol? (n=99)	71,7%	28,3%
zażywał/a Pan/i narkotyki? (n=96)	1,0%	99,0%
pałił/a Pan/i papierosy? (n=95)	31,6%	68,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani mieszkańcy zostali zapytani również o bieżące doświadczenia z substancjami psychoaktywnymi. Okazuje się, że w ciągu ostatnich 30 dni przed wypełnieniem ankiety największy odsetek respondentów spożywał alkohol (71,7%), mniejszy natomiast pałił papierosy (31,6%). Do zażywania narkotyków w tym czasie przyznało się 1,0% badanych.

Tabela 12. Używanie e-papierosów i fajki wodnej przez respondentów

Wyszczególnienie	E-papierosy (n=97; n=93)		Fajka wodna (n=98; n=93)	
	Tak	Nie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu	15,5%	84,5%	14,3%	85,7%
W ciągu ostatnich 30 dni	2,2%	97,8%	1,1%	98,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Rozwiązania w postaci e-papierosów i fajki wodnej są raczej sporadycznie stosowane przez respondentów. Większość badanych mieszkańców nie używała ich nigdy w życiu, na co wskazuje odpowiednio 84,5% i 85,7% respondentów. W ciągu ostatnich 30 dni użytkowały je pojedyncze osoby – e-papierosy pałiło 2,2% badanych, natomiast fajkę wodną 1,1%.

Dwa pytania zadane respondentom dotyczyły zachowań społecznie nieakceptowanych związanych z alkoholem. Zapytano ich o to, czy zdarzyło im się wykonywać obowiązki zawodowe pod wpływem alkoholu, na co przecząco odpowiedziało 86,0% oraz o to, czy prowadzili pojazd pod wpływem alkoholu – tu odsetek przeczących odpowiedzi wynosił 90,9%. Odsetki odpowiedzi twierdzących były niewielkie i odnosiły się do pojedynczych przypadków, natomiast odsetki niezdecydowanych to w przypadku obowiązków zawodowych 8,0%, a w przypadku prowadzenia pojazdu pod wpływem alkoholu 6,1%.

Tabela 13. Czy zdarzyło się Panu/i:

Wyszczególnienie	Tak	Nie	Trudno powiedzieć
wykonywać obowiązki zawodowe pod wpływem alkoholu? (n=100)	6,0%	86,0%	8,0%
prowadzić pojazd pod wpływem alkoholu? (n=99)	3,0%	90,9%	6,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Część pytań zawierających się w obszarze osobistych doświadczeń respondentów dotyczyła kwestii uzależnień behawioralnych. Respondenci zostali zapytani o to, jak często korzystają z urządzeń elektronicznych w celach nie związanych z pracą. W świetle ich odpowiedzi 82,0% korzysta codziennie z telefonu, natomiast 42,9% z komputera. Największy odsetek osób, które wcale nie korzystają z poszczególnych urządzeń elektronicznych wystąpił w przypadku konsoli do gier (73,4%) oraz tableta (57,4%).

Tabela 14. Jak często korzysta Pan/i z urządzeń elektronicznych, w celach nie związanych z pracą?

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz lub kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
Telefon (n=100)	2,0%	6,0%	3,0%	7,0%	82,0%
Komputer (n=98)	8,2%	13,3%	17,3%	18,4%	42,9%
Tablet (n=94)	57,4%	18,1%	11,7%	9,6%	3,2%
Konsole do gier (n=94)	73,4%	11,7%	7,4%	6,4%	1,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Większość badanych nie doświadczyła negatywnych konsekwencji w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Wskazuje na to 85,7% respondentów, jednak po 6,1% twierdzi, że doświadczyła konfliktów z rodziną i problemów zdrowotnych; 5,1% wskazuje na problemy finansowe, a 2,0% na problemy w pracy.

Jednym z analizowanych aspektów była obecność hazardu w życiu respondentów. Większość badanych nigdy w życiu nie grała w gry hazardowe, tj. takie, w których obstawia się pieniądze i można je wygrać. Wskazuje na to 68,7% ankietowanych. W ciągu ostatnich 12 miesięcy w gry hazardowe nie grało 86,2% badanych, natomiast w ostatnich 30 dniach 95,7%.

Tabela 15. Czy grał/a Pan/i w gry hazardowe, tj. takie, gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać?

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu? (n=99)	31,3%	68,7%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy? (n=94)	13,8%	86,2%
W ciągu ostatnich 30 dni? (n=93)	4,3%	95,7%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

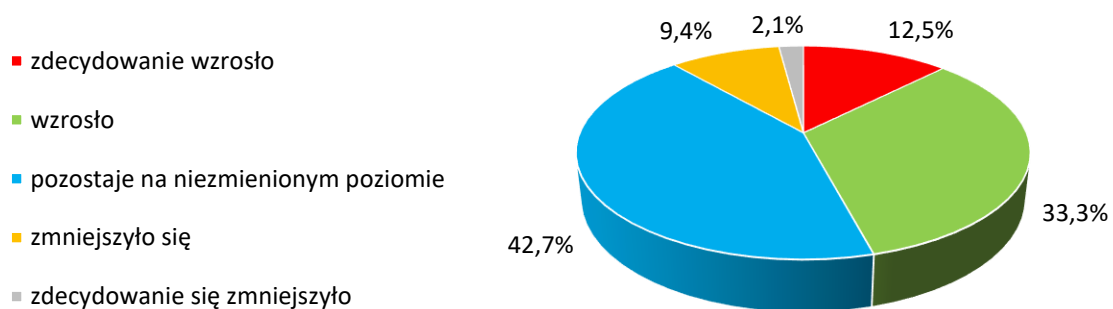
Respondenci dość sporadycznie w ciągu ostatnich 12 miesięcy grali lub obstawiali gry i zakłady na pieniądze. Spośród nich 10,0% deklaruje, że robiło to raz na miesiąc lub rzadziej, 4,0% z częstotliwością 2-4 razy w miesiącu, a jedna osoba twierdzi, że grała 2-3 razy w tygodniu lub częściej. Spośród gier hazardowych, w które grali ankietowani, najczęściej wskazują loterie (24,0%), a w mniejszym stopniu zakłady sportowe i automaty (po 5,2%).

4.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu

Niniejsza część badania została poświęcona obserwacjom i spostrzeżeniom respondentów dotyczącym problematyki uzależnień w ich otoczeniu sąsiedzkim oraz w Gminie Lidzbark.

Respondenci zostali poproszeni o ocenę, jak zmieniło się spożycie alkoholu w Gminie w ostatnich 3 latach. W opinii 42,7% pozostaje ono na niezmiennym poziomie, według 33,3% wzrosło, a 12,5% wskazuje, że zdecydowanie wzrosło. Mniejsze odsetki badanych twierdzą, że spożycie alkoholu w ostatnich 10 latach zmniejszyło się (9,4%) oraz, że zdecydowanie się zmniejszyło (2,1%).

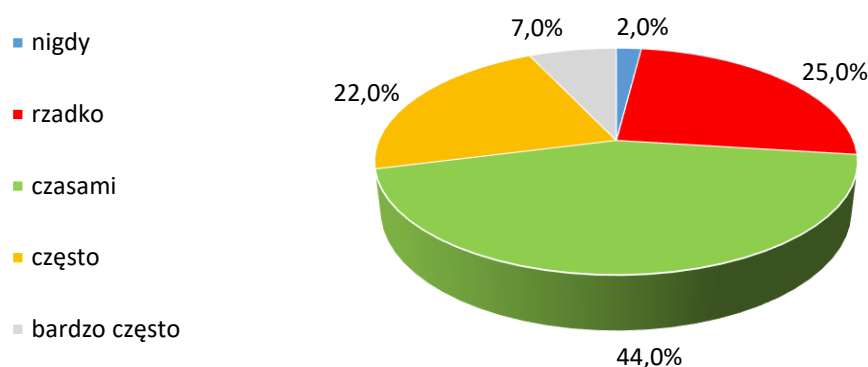
Wykres 3. Jak zmieniło się w ostatnich 3 latach, w Pana/Pani opinii, spożycie alkoholu w Gminie? (n=96)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Powyższa opinia znajduje odzwierciedlenie w obserwacjach respondentów, dotyczących osób pijących alkohol w miejscu publicznym na terenie gminy. Większość respondentów twierdzi, że widzą takie osoby, choć widoczne jest duże zróżnicowanie deklarowanej częstotliwości. Największy odsetek badanych osób wskazał, że *czasami* widzi osoby pijące w miejscu publicznym (44,0%), jedna czwarta respondentów twierdzi, że zauważa je *rzadko* (25,0%), 22,0% *często*, a 7,0% wskazuje, że widzi je *bardzo często*. Spośród ankietowanych 5,0% deklaruje, że *nigdy* nie widziało osób pijących alkohol w miejscu publicznym na terenie gminy.

Wykres 4. Jak często zdarza się Panu/i zauważyć osoby pijące alkohol w miejscu publicznym na terenie Gminy? (n=100)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Respondenci dostrzegają w swoim otoczeniu problem uzależnień od substancji psychoaktywnych. Aż 86,0% badanych mieszkańców zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, przy czym 23,0% zna 1 taką osobę; 41,0% zna od 2 do 5 takich osób; natomiast 22,0% twierdzi, że zna ich więcej niż 5. Jedynie 14,0% deklaruje, że w ich otoczeniu nie ma takich osób.

Tabela 16. Czy zna Pan/i w swoim otoczeniu osoby, które w Pana/i opinii mogą być uzależnione od...?

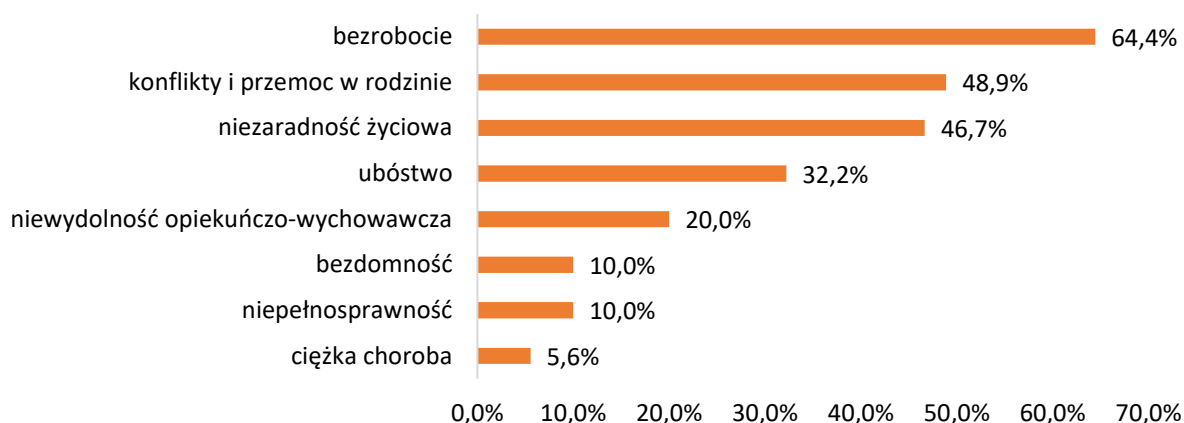
Wyszczególnienie	Tak, znam 1 taką osobę	Tak, znam od 2 do 5 takich osób	Tak, znam więcej niż 5 takich osób	Nie znam takich osób
Alkoholu (n=100)	23,0%	41,0%	22,0%	14,0%
Narkotyków (n=95)	21,1%	10,5%	3,2%	65,2%
Internetu (n=97)	15,5%	25,8%	14,4%	44,3%
Gier na urządzeniach elektronicznych (n=96)	22,9%	17,7%	11,5%	47,9%
Gier hazardowych (n=93)	16,1%	7,5%	3,2%	73,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Problem uzależnienia od narkotyków jest dostrzegany w mniejszej skali. Ponad połowa badanych (65,2%) twierdzi, że nie zna osób, które mogą być uzależnione od narkotyków; 21,1% badanych deklaruje, że zna jedną taką osobę; 10,5% - od 2 do 5 takich osób, natomiast 3,2% - że zna więcej niż 5 osób mogących mieć problem z zażywaniem narkotyków.

Spośród wskazanych uzależnień behawioralnych, w największym stopniu dostrzegane jest uzależnienie od internetu – 15,5% ankietowanych twierdzi, że zna jedną osobę, która może być uzależniona; 25,8% deklaruje, że zna od 2 do 5 takich osób, a 14,4% zna więcej niż 5 osób. W drugiej kolejności należy wskazać uzależnienia od gier na urządzeniach elektronicznych, w przypadku których 22,9% badanych zna 1 osobę, której mogą one dotyczyć; 17,7% twierdzi, że zna od 2 do 5 takich osób, a 11,5% – więcej niż 5 osób. W najmniejszym stopniu dostrzegany jest problem uzależnień od gier hazardowych – tu 26,8% badanych mieszkańców deklaruje, że zna przynajmniej jedną osobę, której może dotyczyć, pozostali nie znają nikogo takiego.

Wykres 5. Problemy towarzyszące uzależnieniom w opinii respondentów (n=90)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W opinii respondentów, problemom uzależnień najczęściej towarzyszy bezrobocie, na co wskazało 64,4% ankietowanych, a w dalszej kolejności wymieniali konflikty i przemoc w rodzinie (48,9%), niezaradność życiową (46,7%) oraz ubóstwo (32,2%). Jedna piąta respondentów wskazała na niewydolność opiekuńczo-wychowawczą (20,0%); po 10,0% na bezdomność, a 5,6% na ciężką chorobę.

Tabela 17. Czy zauważył/a Pan/i w ciągu ostatnich 12 miesięcy w Gminie:

Wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Nie	Trudno powiedzieć
młodzież pijącą alkohol? (n=98)	6,1%	58,2%	17,3%	18,4%
młodzież palącą papierosy? (n=98)	25,5%	59,2%	7,1%	8,2%
młodzież zażywającą narkotyki lub dopalacze? (n=98)	1,0%	6,1%	64,3%	28,6%
kobiety w ciąży pijące alkohol? (n=96)	0,0%	7,3%	70,8%	21,9%
kobiety w ciąży palące papierosy? (n=97)	4,1%	25,8%	52,6%	17,5%
osoby prowadzące pojazdy pod wpływem alkoholu? (n=99)	0,0%	12,1%	56,6%	31,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani mieszkańcy zostali zapytani o to, czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy obserwowali w swoim otoczeniu negatywne zjawiska związane z zażywaniem alkoholu i innych substancji psychoaktywnych. W świetle ich odpowiedzi najczęściej widują młodzież palącą papierosy – twierdzi tak 84,7% respondentów, przy czym 25,5% wskazuje, że *często*, a 59,2% *czasami*. W drugiej kolejności widywana jest młodzież pijąca alkohol, na co wskazuje 64,3% badanych. W mniejszym stopniu widywane są kobiety w ciąży palące papierosy (29,9%). Największy odsetek respondentów deklaruje, że nie widział w ciągu ostatnich 12 miesięcy kobiet w ciąży pijących alkohol (70,8%), a następnie młodzieży zażywającej narkotyki lub dopalacze (64,3%).

5. Wyniki badań ankietowych młodzieży

Badania ankietowe młodzieży zostały przeprowadzone wśród uczniów w wieku od 15 do 18 lat, z uwzględnieniem metodologii stosowanej w ramach międzynarodowego projektu: „European School Survey Project on Alcohol and Drugs” (ESPAD). Badanie dotyczyło dwóch głównych aspektów, tj. ogólnej wiedzy i świadomości młodzieży w obszarach związanych z uzależnieniami oraz natężenia używania przez młodzież substancji psychoaktywnych i zagrożenia uzależnieniami behawioralnymi. Odpowiedzi na pytania odnoszące się do pierwszego aspektu zostały wskazane i przeanalizowane dla ogółu ankietowanych osób, natomiast odpowiedzi na pytania nawiązujące do badania ESPAD zaprezentowano w podziale na dwie grupy wiekowe, tj. 15-16 lat i 17-18 lat, tak aby możliwe było ich porównanie.

W badaniu ankietowym wzięło udział 320 uczniów z terenu Gminy Lidzbark, w tym 191 dziewcząt (59,7%) i 129 chłopców (40,3%). Spośród nich 165 osób, tj. 51,6% to młodzież w wieku 15-16 lat, natomiast 155 osób (48,4%) to młodzież w przedziale wiekowym 17-18 lat.

5.1. Opinie młodzieży na temat zjawiska uzależnień

Respondenci zostali poproszeni o odniesienie się do czterech twierdzeń, związanych z uzależnieniami od substancji psychoaktywnych. W świetle przeprowadzonego badania, większość młodzieży (59,1%) nie zgadza się z twierdzeniem, że uzależnienie to nieuleczalna choroba, natomiast ku takiej opinii przychyliła się 26,6% ankietowanych.

Tabela 18. „Czy zgadzasz się z poniższymi twierdzeniami? (n=320)”

Wyszczególnienie	Zdecydowanie tak	Raczej tak	Zdecydowanie nie	Raczej nie	Nie wiem/nie mam zdania
uzależnienie to nieuleczalna choroba	12,2%	14,4%	30,0%	29,1%	14,3%
uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem	34,4%	38,8%	6,5%	6,5%	13,8%
uzależnienie to wyraz braku silnej woli	23,4%	28,1%	12,5%	14,4%	21,6%
alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych	32,8%	26,9%	6,5%	9,4%	24,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Według ankietowanych, uzależnienie stanowi natomiast utratę kontroli nad własnym życiem – twierdzi tak 73,2% młodzieży, podczas gdy nie zgadza się z tym 13,0%. Większość badanych (51,5%) uważa, że uzależnienie to wyraz braku silnej woli oraz że alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy jak w innych napojach alkoholowych – z tym stwierdzeniem zgadza się 59,7% ankietowanych. Warto nadmienić, że dość duże odsetki badanej młodzieży, w przedziale od 13,8% do 24,4%, nie wyraziły zdania w powyższych kwestiach.

Badaniu poddano również kwestię oceny dostępności substancji psychoaktywnych dla młodzieży w Gminie Lidzbark. Ankietowani zostali poproszeni o ocenę, jak trudne byłoby dla nich zdobycie poszczególnych substancji psychoaktywnych, gdyby chcieli ich użyć.

Tabela 19. Jak trudne byłoby dla Ciebie zdobycie poniższych substancji, gdybyś chciał je użyć? (n=320)

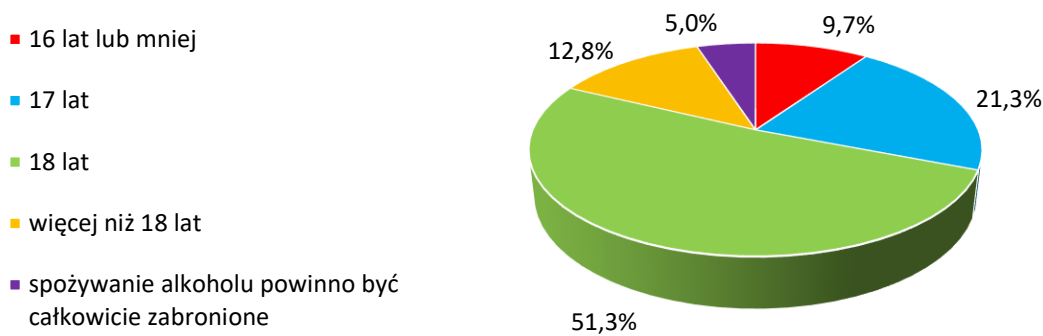
Wyszczególnienie	Niemożliwe	Bardzo trudne	Dosyć trudne	Dosyć łatwe	Bardzo łatwe	Nie wiem
Papierosy	10,3%	2,5%	8,8%	19,7%	39,7%	19,0%
Piwo	7,8%	4,7%	9,4%	20,3%	41,3%	16,5%
Cydr	29,1%	4,7%	5,9%	5,6%	17,2%	37,5%
Alcopops	35,0%	3,4%	3,4%	1,6%	6,6%	50,0%
Wino	12,5%	4,7%	11,9%	17,2%	36,3%	17,4%
Wódka	13,4%	6,9%	11,9%	17,2%	33,4%	17,2%
Marihuana lub haszysz	35,6%	4,7%	7,2%	11,3%	7,8%	33,4%
Amfetamina	42,2%	5,3%	5,6%	3,8%	4,7%	38,4%
Metamfetamina	43,1%	5,3%	5,3%	3,1%	4,1%	39,1%
Leki uspokajające lub nasenne	25,6%	5,9%	7,5%	12,5%	14,4%	34,1%
Ecstasy	44,7%	4,7%	4,1%	1,9%	3,1%	41,5%
Kokaina	44,1%	5,9%	3,8%	2,8%	3,1%	40,3%
Crack	45,0%	5,0%	5,3%	0,3%	1,9%	42,5%
Heroina	44,7%	5,3%	5,0%	1,6%	2,5%	40,9%
Dopalacze	43,4%	4,7%	6,3%	2,2%	2,5%	40,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród piętnastu substancji poddanych ocenie, najbardziej niemożliwe wydaje się młodzieży zdobycie cracku, na co wskazało 45,0% ankietowanych, a w dalszej kolejności heroiny i ecstasy (po 44,7%), kokainy (44,1%), dopalaczy (43,4%), metamfetaminy (43,1%) oraz amfetaminy (42,2%). Jako bardzo łatwe do zdobycia oceniają najczęściej piwo (41,3%), papierosy (39,7%), wino (36,3%) oraz wódkę (33,4%). W tym pytaniu młodzież dość często zaznaczała odpowiedź „nie wiem” – w przypadku alcopopsu odsetek niezdecydowanych respondentów wynosił 50,0%, natomiast w przypadku substancji najczęściej wskazywane jako niemożliwe do zdobycia kształtował się na poziomie około 40,0%.

Młodzież została również zapytana, o to, od jakiego wieku powinno być dozwolone spożywanie alkoholu. Największy odsetek respondentów (51,3%) wskazał jako dolną granicę 18 lat, jednak 21,3% uważa, że wiek ten powinien kształtować się na poziomie 17 lat, a 9,7% – na poziomie 16 lat lub niższym. Według 12,8% badanych granica wiekowa dla zakazu spożywania alkoholu powinna być wyższa niż 18 lat, a 5,0% uważa, że powinno ono być całkowicie zabronione, bez względu na wiek.

Wykres 6. Od jakiego wieku powinno być, Twoim zdaniem, dozwolone spożywanie alkoholu? (n=143)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Młodzi ludzie wskazują na zróżnicowane przyczyny sięgania przez ich rówieśników po alkohol. W opinii ankietowanych najczęściej pomaga on bawić się na imprezie – w tym przypadku odpowiedź *często* zaznaczyło 48,4% badanych, a 24,4% twierdzi, że jest tak *czasami*. W opinii 28,5% alkohol *często* uatrakcyjnia imprezy i uroczystości, według 28,1% *często* pozwala zapomnieć o swoich problemach; 26,5% ankietowanych twierdzi, że dzięki niemu spotkania towarzyskie są *często* bardziej zabawne, a 25,6% badanych twierdzi, że alkohol *często* poprawia zły nastrój.

Tabela 20. Jakie są według Ciebie główne przyczyny sięgania po alkohol? (n=320)

Wyszczególnienie	Nigdy	Rzadko	Czasami	Čzęsto
Pomaga bawić się na imprezie	18,8%	8,4%	24,4%	48,4%
Pomaga, gdy czujesz się przygnębiony lub nerwowy	35,0%	18,4%	25,9%	20,7%
Żeby poprawić zły nastrój	32,5%	15,6%	26,3%	25,6%
Lubię czuć się w ten sposób	44,4%	21,9%	20,0%	13,7%
Żeby być na haju	52,5%	19,1%	16,3%	12,1%
Dzięki temu spotkania towarzyskie są bardziej zabawne	29,4%	14,1%	30,0%	26,5%
Dopasować się do grupy	45,9%	15,9%	17,5%	20,7%
Uatrakcyjnia imprezy i uroczystości	28,1%	15,9%	27,5%	28,5%
Żeby zapomnieć o swoich problemach	36,9%	14,1%	20,9%	28,1%
To jest fajne	43,1%	26,6%	19,4%	10,9%
Żeby być lubianym	55,9%	15,0%	15,0%	14,1%
Żeby nie być pominięty	55,6%	17,2%	14,1%	13,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród ankietowanych, 55,9% twierdzi, że główną przyczyną sięgania po alkohol *nigdy* nie jest dążenie do tego, by nie być pominięty, a 55,9% aby być lubianym. W opinii 52,5% *nigdy* motywem nie jest bycie na haju, według 45,9% dopasowanie się do grupy, a według 44,4% lubienie stanu po wypiciu alkoholu.

5.2. Doświadczenia osobiste związane z substancjami psychoaktywnymi

Podobnie jak w badaniu osób dorosłych, w sferze osobistych doświadczeń zbadany został kontakt z alkoholem i substancjami psychoaktywnymi w perspektywie całego życia, jednak ze szczególnym uwzględnieniem ostatnich 12 miesięcy oraz 30 dni przed przeprowadzeniem badania. Lista substancji uwzględnionych w badaniu jest tożsama z listą wykorzystywaną w badaniu ESPAD 2019, co pozwala na porównywalność wyników.

5.2.1. Palenie tytoniu

Badani uczniowie zostali zapytani o to, jakie mają dotychczasowe doświadczenia w zakresie palenia tytoniu. Spośród ankietowanych kiedykolwiek w życiu paliło go 45,6%, przy czym 16,5% wskazuje na palenie 40 razy i więcej, a 12,2% na zapalenie 1 lub 2 razy.

Tabela 21. Czy kiedykolwiek w życiu paliłeś/łaś tytoń?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)	17-18 lat (n=155)	Ogółem (n=320)
Nigdy	70,9%	36,8%	54,4%
1-2 razy	12,7%	11,6%	12,2%
3-5 razy	3,6%	9,7%	6,6%
6-9 razy	1,8%	3,9%	2,8%
10-19 razy	2,4%	4,5%	3,4%
20-39 razy	3,0%	5,2%	4,1%
40 razy i więcej	5,6%	28,3%	16,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Palenie dotyczy przede wszystkim starszej grupy, w przypadku której doświadczenia w tym zakresie ma 63,2% badanych uczniów, podczas gdy w młodszej grupie odsetek ten wynosi 29,1%. Młodszy uczniowie rzadziej wykazują palenie 40 i więcej razy (5,6%).

Badani uczniowie z Gminy Lidzbark wykazują większe odsetki osób, które nigdy nie paliły tytoniu niż wskazane w wynikach ESPAD 2019. W ich świetle w młodszej grupie wiekowej nigdy tytoniu nie paliło 50,1% badanych, a w starszej grupie było to 34,5%. Badanie ESPAD wskazuje natomiast na wyższe odsetki osób, które paliły tytoń 40 razy i więcej w życiu – w grupie wiekowej 15-16 lat było to 15,7%, natomiast w grupie 17-18 lat 27,2%.

Analizie poddano również palenie tytoniu przez młodzież w okresie 30 dni poprzedzających badanie ankietowe. W świetle uzyskanych odpowiedzi w ogóle nie paliło w tym czasie 80,6% respondentów, przy czym było to 89,7% uczniów z grupy 15-16 lat i 71,0% uczniów z grupy 17-18 lat. Spośród badanych 5,0% paliło w tym czasie 6-10 papierosów dziennie; a po 4,4% 1-5 papierosów dziennie i mniej niż jednego papierosa na tydzień. Po 1,9% badanych wskazało, że paliło mniej niż 1 papieros dziennie, 11-20 papierosów dziennie i więcej niż 20 papierosów dziennie.

Tabela 22. Czy paliłeś/łaś tytoń w ciągu ostatnich 30 dni?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Nie	89,7%	10,3%	71,0%	29,0%	80,6%	19,4%
Mniej niż 1 papieros na tydzień	3,6%	96,4%	5,2%	94,8%	4,4%	95,6%
Mniej niż 1 papieros dziennie	0,6%	99,4%	3,2%	96,8%	1,9%	98,1%
1-5 papierosów dziennie	3,0%	97,0%	5,8%	94,2%	4,4%	95,6%
6-10 papierosów dziennie	2,4%	97,6%	7,7%	92,3%	5,0%	95,0%
11-20 papierosów dziennie	0,0%	100,0%	3,9%	96,1%	1,9%	98,1%
Więcej niż 20 papierosów dziennie	0,6%	99,4%	3,2%	96,8%	1,9%	98,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Analiza palenia tytoniu w raporcie z badania ESPAD 2019 wskazuje na niższy niż wśród badanej młodzieży z Gminy Lidzbark odsetek uczniów, którzy nie palili w ciągu ostatnich 30 dni. W świetle badania ESPAD nie paliło w tym czasie 77,0% osób w wieku 15-16 lat i 64,5% osób w wieku 17-18 lat.

5.2.2. Picie alkoholu

Badana młodzież została zapytana o to, czy piła napoje alkoholowe kiedykolwiek w życiu, w ciągu ostatnich 12 miesięcy oraz w ciągu ostatnich 30 dni. W świetle uzyskanych odpowiedzi, alkohol w życiu piło 68,4% ankietowanych, w ostatnim roku było to 54,1%, natomiast w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 32,8%.

Tabela 23. Czy piłeś/łaś napoje alkoholowe...?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	50,9%	49,1%	87,1%	12,9%	68,4%	31,6%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	37,0%	63,0%	72,3%	27,7%	54,1%	45,9%
W ciągu ostatnich 30 dni?	13,9%	86,1%	52,9%	47,1%	32,8%	67,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Większe odsetki respondentów, którzy pili napoje alkoholowe, występują w przypadku grupy wiekowej 17-18 lat. Kiedykolwiek w życiu alkohol piło 87,1% przedstawicieli tej grupy, podczas gdy w grupie 15-16-latków było to 50,9%. W ciągu ostatnich 30 dni alkohol wypilo 52,9% starszych i 13,9% młodszych uczniów.

Wyniki uzyskane w badaniu ESPAD 2019 wskazują na to, że kiedykolwiek w życiu alkohol piło 80,0% badanych z grupy wiekowej 15-16 lat oraz 92,8% uczniów z grupy 17-18 lat. Również w tym przypadku odsetki uzyskane w badaniu młodzieży z terenu Gminy Lidzbark są niższe.

Tabela 24. Jakie napoje alkoholowe spożywałeś/łaś w ciągu ostatnich 30 dni?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Piwo	22,4%	77,6%	54,2%	45,8%	37,8%	62,2%
Wino	11,5%	88,5%	25,2%	74,8%	18,1%	81,9%
Wódka	5,5%	94,5%	35,5%	64,5%	20,0%	80,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W ciągu ostatnich 30 dni badani uczniowie najczęściej pili piwo, na co wskazuje 37,8% ogółu, przy czym w młodszej grupie odsetek ten wynosi 22,4%, a w starszej grupie 54,2%. W drugiej kolejności pojawia się wódka, którą piła jedna piąta badanych. Picie wódki deklarują głównie uczniowie w przedziale wiekowym 17-18 lat (35,5%). Na trzecim miejscu ankietowani wskazują wino, które piło 18,1%, przy czym młodszy uczniowie przyznają się do picia w 11,5%, natomiast starsi – w 25,2%.

Tabela 25. Czy upiłeś/łaś się na tyle, żeby zataczać się, bełkotać, nie pamiętać co się stało?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	10,3%	89,7%	32,3%	67,7%	20,9%	79,1%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	8,5%	91,5%	12,9%	87,1%	10,6%	89,4%
W ciągu ostatnich 30 dni?	1,2%	98,8%	4,5%	95,5%	2,8%	97,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Do upicia się kiedykolwiek w życiu na tyle, aby zataczać się, bełkotać i nie pamiętać tego, co się stało, przyznaje się nieco ponad jedna piąta badanych (20,9%), na tego typu wydarzenie w ciągu ostatniego roku wskazuje 10,6%, a w ciągu ostatnich 30 dni 2,8%. Dotyczy to głównie starszej grupy wiekowej – do upicia się kiedykolwiek w życiu przyznaje się 32,3% uczniów w wieku 17-18 lat, podczas gdy w grupie 15-16 lat osoby te stanowią 10,3%.

Badania ESPAD 2019 wskazują na to, że silnego upojenia alkoholem doświadczyła w swoim życiu jedna trzecia (33,3%) badanych 15-16-latków i ponad połowa (56,6%) 17-18-latków. W czasie ostatnich 12 miesięcy było to odpowiednio 26,2% i 44,0%, natomiast w ostatnich 30 dniach 11,3% i 18,8%. Wyniki te wskazują na to, że odsetki, odnotowane w badaniu przeprowadzonym wśród młodzieży w Gminie Lidzbark, były niższe.

5.2.3. Narkotyki, dopalacze i inne substancje psychoaktywne

Badana młodzież została zapytana o to, jakie substancje psychoaktywne używała kiedykolwiek w życiu. W znacznej większości respondenci deklarują, że nigdy nie sięgnęli po wymienione substancje, jednak w każdym przypadku przynajmniej jedna osoba twierdzi, że używała daną substancję. Największy odsetek odpowiedzi twierdzących wystąpił w przypadku marihuany lub haszyszu (11,6%), a następnie w przypadku leków uspokajających i nasennych bez przepisu

lekarza (9,4%) oraz alkoholu razem z marihuaną (7,2%). W przypadku pozostałych substancji odsetek respondentów deklarujących ich używanie nie przekroczył 2,8%. Należy jednak wskazać, że odsetki osób używających poszczególnych substancji psychoaktywnych są niższe w grupie młodzieży do 16 roku życia, sięgając maksymalnie do 4,8% (leki uspokajające i nasenne). W starszej grupie aż 20,0% badanych twierdzi, że używała przynajmniej raz marihuanę lub haszysz; 14,2% wskazuje na leki, a 11,6% na alkohol razem z marihuaną.

Tabela 26. Czy kiedykolwiek w życiu używałeś/łaś następujące substancje...?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Marihuana lub haszysz	3,6%	96,4%	20,0%	80,0%	11,6%	88,4%
Substancje wziewne	1,2%	98,8%	3,9%	96,1%	2,5%	97,5%
Leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza	4,8%	95,2%	14,2%	85,8%	9,4%	90,6%
Leki przeciwbólowe w celu odurzenia się	1,2%	98,8%	2,6%	97,4%	1,9%	98,1%
Amfetamina	1,2%	98,8%	3,2%	96,8%	2,2%	97,8%
Metamfetamina	0,0%	100,0%	3,9%	96,1%	1,9%	98,1%
LSD i inne halucynogeny	1,2%	98,8%	3,9%	96,1%	2,5%	97,5%
Crack	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Kokaina	0,6%	99,4%	4,5%	95,5%	2,5%	97,5%
Relevin	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Heroina	0,6%	99,4%	2,6%	97,4%	1,6%	98,4%
Ecstasy	0,0%	100,0%	2,6%	97,4%	1,3%	98,8%
Grzyby halucynogenne	0,0%	100,0%	3,2%	96,8%	1,6%	98,4%
GHB	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Narkotyki wstrzykiwane za pomocą igły i strzykawki	0,0%	100,0%	1,3%	98,7%	0,6%	99,4%
Alkohol razem z tabletkami	0,6%	99,4%	5,2%	94,8%	2,8%	97,2%
Alkohol razem z marihuaną	3,0%	97,0%	11,6%	88,4%	7,2%	92,8%
Sterydy anaboliczne	0,0%	100,0%	2,6%	97,4%	1,3%	98,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki badania ESPAD 2019 wskazują, że największy odsetek uczniów ma za sobą kontakt z marihuaną i haszyszem, co deklaruje 21,4% młodszych oraz 37,2% starszych uczniów. Na drugim miejscu są leki uspokajające i nasenne bez przepisu lekarza (odpowiednio 15,1% i 18,3%), a na trzecim miejscu substancje wziewne (8,6% i 6,9%). Odsetki te są wyższe niż odnotowane w badaniu młodzieży z Gminy Lidzbark.

Analiza używania substancji psychoaktywnych w ciągu ostatnich 12 miesięcy wskazuje, że największy odsetek młodzieży uczestniczącej w badaniu używał marihuany lub haszyszu, co deklaruje 7,5% ankieterów. Częściej są to starsi uczniowie, wśród których odsetek wyniósł 11,0%, podczas gdy wśród młodszych 4,2%. Pozostałe substancje używane były, z jednym wyjątkiem, tylko w starszej grupie, przez pojedyncze osoby.

Tabela 27. Czy używałeś/łaś następujących substancji w ciągu ostatnich 12 miesięcy...?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Marihuana lub haszysz	4,2%	95,8%	11,0%	89,0%	7,5%	92,5%
Substancje wziewne	0,0%	100,0%	2,6%	97,4%	1,3%	98,8%
Ecstasy	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Amfetamina	0,6%	99,4%	1,9%	98,1%	1,3%	98,8%
Metamfetamina	0,0%	100,0%	2,6%	97,4%	1,3%	98,8%
Kokaina	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Crack	0,0%	100,0%	1,3%	98,7%	0,6%	99,4%
Heroina	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badanie ESPAD 2019 wskazuje, że marihuana lub haszysz są na pierwszym miejscu pod względem używania w ostatnich 12 miesiącach. W młodszej grupie używa tych środków ponad 16,7% uczniów, a w starszej – 29,6%. Również w tym przypadku odsetki młodzieży z Gminy Lidzbark używającej substancje psychoaktywne w ciągu ostatniego roku są znacznie niższe.

Używanie marihuany lub haszyszu w ciągu 30 dni przed badaniem ankieterów deklaruje 5,0% badanej młodzieży, przy czym wśród starszych uczniów odpowiedź twierdzącą wskazało 7,1%, a wśród młodszych 3,0%. Substancje wziewne używało w tym czasie 0,6% respondentów, wyłącznie ze starszej grupy.

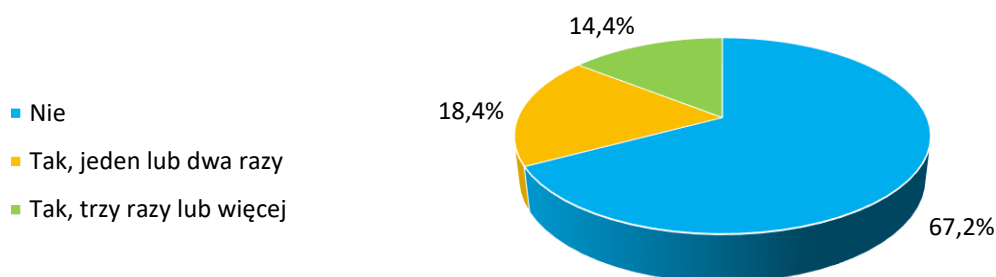
Tabela 28. Czy używałeś/łaś następujących substancji w ciągu ostatnich 30 dni?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Marihuana lub haszysz	3,0%	97,0%	7,1%	92,9%	5,0%	95,0%
Substancje wziewne	0,0%	100,0%	1,3%	98,7%	0,6%	99,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Na pytanie, czy młodzież miała możliwość spróbowania marihuany lub haszyszu, ale tego nie zrobiła, 67,2% ankieterów odpowiedziało negatywnie. Jeden lub dwa razy taką możliwość miało 18,4% badanych, a trzy razy lub więcej 14,4%. Przynajmniej jedną okazję do spróbowania marihuany lub haszyszu miało 23,0% młodszych respondentów oraz 43,2% starszych.

Wykres 7. Czy miałeś/łaś możliwość spróbowania marihuany lub haszyszu, ale tego nie zrobiłeś/łaś? (n=320)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki badania wskazują na to, że kilkoro spośród ankietowanych uczniów używało nowych substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy, przy czym kiedykolwiek w życiu 2,2%, w ciągu ostatnich 12 miesięcy 1,6%, a w ostatnich 30 dniach 0,6%. Były to głównie osoby ze starszej grupy wiekowej.

Tabela 29. Czy używałeś/łaś nowych substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	0,6%	99,4%	3,9%	96,1%	2,2%	97,8%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	0,0%	100,0%	3,2%	96,8%	1,6%	98,4%
W ciągu ostatnich 30 dni?	0,0%	100,0%	1,3%	98,7%	0,6%	99,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W świetle badania ESPAD 2019 dopalaczy kiedykolwiek w życiu używało 5,2% młodszych uczniów i 5,3% starszych; w ostatnich 12 miesiącach przed badaniem było to odpowiednio 3,6% i 3,5%, a w ostatnich 30 dniach 2,5% i 2,2%. Badanie młodzieży w Gminy Lidzbark wskazuje na niższą skalę używania nowych substancji psychoaktywnych.

5.2.4. Negatywne doświadczenia związane z substancjami psychoaktywnymi

Istotnym aspektem badania doświadczeń związanych z substancjami psychoaktywnymi są negatywne doświadczenia i problemy, jakich można doświadczyć w związku z ich używaniem. Zapytano młodzież o to, czy i jakich problemów związanych z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, doświadczyła w ciągu ostatnich 12 miesięcy. Respondenci odnieśli się do wskazanych w poniższej tabeli przykładów negatywnych doświadczeń.

Jako najczęściej doświadczany problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, wskazywana była poważna kłótnia, w przypadku której odnotowano 12,8% odpowiedzi twierdzących. W dalszej kolejności zaznaczano zniszczenie rzeczy lub ubrania (8,8%), bójkę (8,1%), wypadek lub uszkodzenie ciała (5,9%), pływanie pod wpływem alkoholu, narkotyków lub dopalaczy (4,7%), seks bez zabezpieczenia (4,1%), kłopoty z policją (3,4%) oraz samouszkodzenia (3,1%). Pozostałe problemy wskazywane były przez mniej niż 3,0% ankietowanych.

Tabela 30. Czy w ciągu ostatnich 12 miesięcy doświadczyłeś/łaś następujących problemów związanych z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami?

Wyszczególnienie	15-16 lat (n=165)		17-18 lat (n=155)		Ogółem (n=320)	
	Tak	Nie	Tak	Nie	Tak	Nie
Bójka	3,6%	96,4%	12,9%	87,1%	8,1%	91,9%
Wypadek lub uszkodzenie ciała	3,0%	97,0%	9,0%	91,0%	5,9%	94,1%
Zniszczenie rzeczy lub ubrania	4,2%	95,8%	13,5%	86,5%	8,8%	91,3%
Poważna kłótnia	7,3%	92,7%	18,7%	81,3%	12,8%	87,2%
Stał(a)ś się ofiarą rabunku lub kradzieży	0,0%	100,0%	2,6%	97,4%	1,3%	98,8%
Kłopoty z policją	1,8%	98,2%	5,2%	94,8%	3,4%	96,6%
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu zatrucia alkoholem, zażycia narkotyków lub dopalaczy	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Korzystanie z pomocy medycznej z powodu wypadku lub uszkodzenia ciała	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Seks bez zabezpieczenia (bez antykoncepcji)	0,6%	99,4%	7,7%	92,3%	4,1%	95,9%
Niechciane przez Ciebie doświadczenia seksualne	0,6%	99,4%	3,2%	96,8%	1,9%	98,1%
Samouszkodzenia	0,6%	99,4%	5,8%	94,2%	3,1%	96,9%
Kierowanie pojazdem będąc pod wpływem alkoholu, narkotyków lub dopalaczy	0,6%	99,4%	2,6%	97,4%	1,6%	98,4%
Spowodowanie wypadku będąc pod wpływem alkoholu, narkotyków lub dopalaczy	0,0%	100,0%	1,9%	98,1%	0,9%	99,1%
Pływanie będąc pod wpływem alkoholu, narkotyków lub dopalaczy	1,8%	98,2%	7,7%	92,3%	4,7%	95,3%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W większym stopniu wymienione problemy dotyczą grupy wiekowej od 17 roku życia, w przypadku której poważnej kłótni doświadczyło 18,7% badanych; zniszczenia rzeczy lub ubrania 13,5%; bójki 12,9%; a wypadku lub uszkodzenia ciała 9,0% respondentów. Spośród starszych uczniów 7,7% uprawiało seks bez zabezpieczenia pod wpływem alkoholu, narkotyków lub dopalaczy i tyle samo pływało po użyciu tych substancji, a 5,8% doświadczyło samouszkodzeń.

Młodszy uczniowie wskazują na poszczególne problemy w mniejszej skali. Największy odsetek przyznaje się do poważnej kłótni (7,3%), a w dalszej kolejności od zniszczenia rzeczy lub ubrania (4,2%), bójki (3,6%) oraz wypadku lub uszkodzenia ciała (3,0%). Pozostałe sytuacje wskazywane są przez pojedyncze osoby lub nikogo.

Problemy związane z alkoholem, narkotykami i dopalaczami wskazywane najczęściej przez uczestników badania ESPAD pokrywają się z problemami wykazywanymi przez młodzież z Gminy Lidzbark. Są to najczęściej takie problemy jak poważna kłótnia, bójka, zniszczenie rzeczy lub ubrania oraz wypadek lub uszkodzenie ciała.

5.3. Doświadczenia osobiste związane z uzależnieniami behawioralnymi

Doświadczenia osobiste w kontekście uzależnień behawioralnych zbadano w oparciu o informacje dotyczące użytkowania urządzeń elektronicznych, korzystania z mediów społecznościowych, a także grania w gry hazardowe.

Młodzież zapytano o to, jak często korzysta z urządzeń elektronicznych, takich jak tablet, komputer, telefon i konsola, w celach nie związanych z nauką. W świetle uzyskanych odpowiedzi, badani uczniowie najczęściej korzystają z telefonu – 83,4% robi to codziennie, oraz komputera – tu na codzienne użytkowanie wskazało 49,4%. W przypadku tabletu i konsoli odsetek odpowiedzi wskazujących na codzienne korzystanie z tych urządzeń był niższy i wynosi odpowiednio 6,9% i 10,0%.

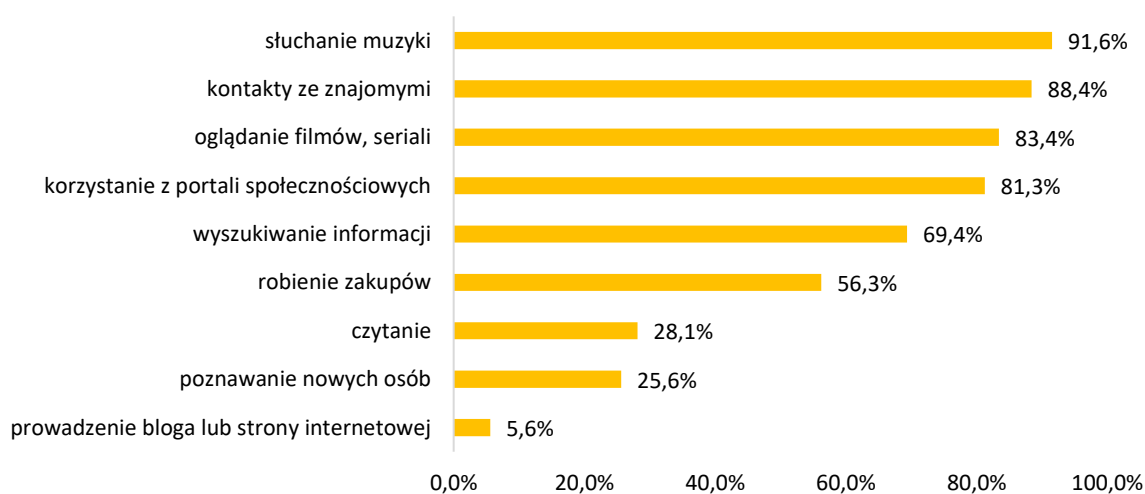
Tabela 31. Jak często korzystasz z urządzeń elektronicznych, w celach nie związanych z nauką? (n=320)

Wyszczególnienie	Wcale	Okazjonalnie	Raz lub kilka razy w miesiącu	Kilka razy w tygodniu	Codziennie
Telefon	3,1%	2,5%	2,2%	8,8%	83,4%
Komputer	8,8%	12,8%	6,3%	22,8%	49,4%
Tablet	68,4%	14,7%	4,7%	5,3%	6,9%
Konsole do gier	50,0%	24,7%	8,1%	7,2%	10,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wśród głównych powodów, z jakich młodzież korzysta z urządzeń elektronicznych w celach nie związanych z nauką, największy odsetek respondentów wskazał słuchanie muzyki (91,6%), kontakty ze znajomymi (88,4%), oglądanie filmów i seriali (83,4%) oraz korzystanie z mediów społecznościowych (81,3%). Na dalszych miejscach pojawiło się wyszukiwanie informacji (69,4%) i robienie zakupów (56,3%). Mniej niż jedna trzecia ankietowanych wskazała na czytanie (28,1%), poznawanie nowych osób (25,6%) oraz prowadzenie bloga lub strony internetowej (5,6%).

Wykres 8. Z jakich powodów, poza nauką, najczęściej korzystasz z urządzeń elektronicznych? (n=320)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Pogłębionej analizie poddano korzystanie z mediów społecznościowych oraz granie na urządzeniach elektronicznych. W ciągu 7 dni przed przeprowadzeniem badania z mediów społecznościowych w dni od poniedziałku do piątku nie korzystało 5,9% ankietowanych, natomiast w soboty i niedziele 7,2%. W dzień powszedni młodzież najczęściej korzysta z mediów społecznościowych około 2-3 godzin, na co wskazuje 26,3% ankietowanych, jednak niewiele mniej korzysta z nich 4-5 godzin (23,8%) oraz 6 godzin lub więcej (20,6%). Sytuacja nie różni się w soboty i niedziele – w tych dniach również najczęściej młodzież korzysta z mediów społecznościowych 2-3 godziny (27,5%), natomiast 45,3% od 4 godzin wzwyż.

Tabela 32. Czy w ciągu ostatnich 7 dni korzystałeś/łaś z mediów społecznościowych? (n=320)

Wyszczególnienie	Nie	Pół godziny lub mniej	Okolo 1 godziny	Okolo 2-3 godzin	Okolo 4-5 godzin	6 godzin lub więcej
W dni od poniedziałku do piątku	5,9%	7,8%	15,6%	26,3%	23,8%	20,6%
Soboty i niedziele	7,2%	7,2%	12,8%	27,5%	22,5%	22,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W badaniu ESPAD 2019 ankietowani również najczęściej wskazują na korzystanie z mediów społecznościowych w wymiarze 2-3 godzin, zarówno w dzień roboczy, jak i dzień weekendowy. Częściej także wykazują korzystanie z nich wymiarze 4 godzin lub wyższym niż przez mniej niż 2 godziny.

Do grania w gry na urządzeniach elektronicznych w ciągu tygodnia przed badaniem przynajmniej 60,0% ankietowanych w odniesieniu do dni powszednich oraz 60,9% w odniesieniu do sobót i niedziel. Wyniki nie wykazują dużych różnic pomiędzy dniami od poniedziałku do piątku i weekendem. Najczęściej młodzież gra około 1 godziny (16,3% w dni szkolne oraz 15,6% w soboty i niedziele), a następnie około 2-3 godzin (odpowiednio 15,0% i 14,7%). Spośród ankietowanych 16,8% deklaruje grę więcej niż 4 godziny od poniedziałku do piątku, a 22,5% w dni wolne od nauki szkolnej.

Tabela 33. Czy w ciągu ostatnich 7 dni grałeś/łaś w gry na urządzeniach elektronicznych? (n=320)

Wyszczególnienie	Nie	Pół godziny lub mniej	Okolo 1 godziny	Okolo 2-3 godzin	Okolo 4-5 godzin	6 godzin lub więcej
W dni od poniedziałku do piątku	40,0%	11,9%	16,3%	15,0%	9,0%	7,8%
Soboty i niedziele	39,1%	8,1%	15,6%	14,7%	9,7%	12,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Wyniki badania ESPAD 2019 wskazują na to, że jego uczestnicy najczęściej grają w gry na urządzeniach elektronicznych w wymiarze około 2-3 godzin, zarówno w dzień roboczy, jak i weekendowy.

W celu przybliżenia stopnia zagrożenia uczniów uzależnieniami behawioralnymi zapytano ich, czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych miały miejsce określone sytuacje. Okazało się, że 58,8% badanych uczniów chodziło bardzo późno spać w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych; 43,8% odczuwało gorsze samopoczucie z tego powodu, a 45,7% deklaruje, że rodzina często zwracała im uwagę, że zbyt długo korzystają z urządzeń elektronicznych. O codziennych obowiązkach zapominało 32,2% respondentów, a 27,2% ankietowanych wykazywało zdenerwowanie, gdy ktoś przeszkadzał im w korzystaniu z urządzeń.

Spośród badanych uczniów 80,3% deklaruje, że nauczyciele nie zwracali im uwagi w związku z pogorszeniem się w nauce; 79,7% nigdy nie wagarowało ze względu na korzystanie z urządzeń elektronicznych; 65,6% nie denerwowało się, gdy ktoś im przeszkadzał, a 60,0% twierdzi, że nie zapominało o codziennych obowiązkach. Największy odsetek niezdecydowanych wystąpił w przypadku oceny, czy doświadczali gorszego samopoczucia w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych.

Tabela 34. Czy w związku z korzystaniem z urządzeń elektronicznych w ciągu ostatnich 12 miesięcy...? (n=320)

wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Nie	Trudno powiedzieć
Rodzina zwracała Ci uwagę, że zbyt długo z nich korzystasz?	16,6%	29,1%	45,3%	9,1%
Chodziłeś bardzo późno spać?	30,0%	28,8%	32,5%	8,8%
Zapominałeś/łaś o codziennych obowiązkach?	8,4%	23,8%	60,0%	7,8%
Wagarowałeś/łaś?	4,7%	8,8%	79,7%	6,9%
Nauczyciele zwracali Ci uwagę, że pogorszyłeś się w nauce?	3,8%	6,3%	80,3%	9,7%
Denerwowałeś/łaś się, gdy ktoś przeszkadzał Ci korzystać z urządzeń?	8,8%	18,4%	65,6%	7,2%
Odczuwałeś/łaś gorsze samopoczucie (np. bóle kręgosłupa, oczu, zmęczenie)?	16,6%	27,2%	48,4%	17,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W kontekście uzależnień behawioralnych młodzież zapytano także o to, czy grała w gry hazardowe, tj. takie, w których stawia się pieniądze i można je wygrać. W świetle uzyskanych odpowiedzi kiedykolwiek w życiu grało w takie gry 25,9% ankietowanych, w ciągu ostatnich 12 miesięcy było to 15,0%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 7,2% respondentów.

Tabela 35. Czy grałeś/łaś w gry hazardowe, tj. takie, gdzie stawia się pieniądze i można je wygrać, np. karty, loterie, zakłady sportowe, automaty? (n=320)

Wyszczególnienie	Tak	Nie
Kiedykolwiek w życiu?	25,9%	74,1%
W ciągu ostatnich 12 miesięcy?	15,0%	85,0%
W ciągu ostatnich 30 dni?	7,2%	92,8%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Spośród badanych uczniów, w ostatnich 12 miesiącach 14,1% grało na loteriach, 8,8% obstawiało zakłady sportowe, 7,5% grało w karty lub kości, a 6,6% na automatach.

W świetle wyników badania ESPAD 2019 w gry hazardowe kiedykolwiek w życiu grało 18,2% młodszych uczniów i 21,4% starszych, w ciągu 12 miesięcy przed badaniem było to odpowiednio 10,2% i 12,8%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 5,5% i 7,9%. Oznacza to dość zbliżone odsetki do uzyskanych w badaniu ankietowym młodzieży w Gminie Lidzbark.

5.4. Zagrożenie uzależnieniami w najbliższym otoczeniu

Niniejsza część badania obejmuje obserwacje i spostrzeżenia respondentów, dotyczące kontaktu z substancjami psychoaktywnymi oraz zjawiskiem uzależnień behawioralnych w ich najbliższym otoczeniu.

Ankietowani dostrzegają problem uzależnień od substancji psychoaktywnych w swoim środowisku. Spośród badanej młodzieży 39,4% zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, przy czym 14,1% deklaruje, że zna 1 taką osobę; 17,8% wskazuje, że zna od 2 do 5 takich osób, natomiast 7,5%, że zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione. Według 60,6% badanych w ich otoczeniu nie ma osób uzależnionych od alkoholu.

Problem uzależnienia od narkotyków jest dostrzegany w mniejszej skali. Spośród badanej młodzieży, 12,5% twierdzi, że zna jedną osobę, której może on dotyczyć; 8,4% deklaruje, że zna od 2 do 5 takich osób, natomiast 3,2% – że zna więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od narkotyków. Według 75,9% respondentów problem uzależnienia od narkotyków w ich otoczeniu nie jest zauważalny.

Tabela 36. Czy znasz w swoim otoczeniu osoby, które w Twojej opinii mogą być uzależnione:...? (n=320)

Wyszczególnienie	Tak, znam 1 taką osobę	Tak, znam od 2 do 5 takich osób	Tak, znam więcej niż 5 takich osób	Nie znam takich osób
od alkoholu?	14,1%	17,8%	7,5%	60,6%
od narkotyków?	12,5%	8,4%	3,2%	75,9%
od mediów społecznościowych?	9,7%	20,9%	22,2%	47,2%
od gier na urządzeniach elektronicznych?	14,4%	16,3%	18,0%	51,3%
od gier hazardowych?	6,3%	3,8%	1,9%	88,0%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

W przypadku uzależnień behawioralnych, 52,8% ankietowanych deklaruje, że zna osoby, które mogą być uzależnione od mediów społecznościowych, przy czym 9,7% twierdzi, że zna jedną taką osobę; 20,9% deklaruje, że zna od 2 do 5 osób, a 22,2% – więcej niż 5 osób dotkniętych problemem takiego uzależnienia. W opinii 48,7% badanych w ich otoczeniu są osoby, które mogą być uzależnione od gier na urządzeniach elektronicznych. Spośród uczestników badania, 14,4% deklaruje, że zna 1 osobę uzależnioną; 16,3% zna od 2 do 5 osób, a 18,0% badanych

twierdzi, że ma w otoczeniu więcej niż 5 osób, które mogą być uzależnione od gier. Najmniejszy odsetek ankietowanych (12,0%) zauważa problem uzależnień od hazardu.

Badani zostali zapytani o szczegółowe spostrzeżenia dotyczące używania substancji psychoaktywnych przez ich znajomych. W świetle uzyskanych odpowiedzi, największy odsetek młodych ludzi pali papierosy i pije napoje alkoholowe. Spośród ankietowanych 41,3% twierdzi, że kilkoro ich znajomych pali papierosy; 20,0% ocenia, że robi to sporo osób, a 12,8% deklaruje, że większość. W przypadku napojów alkoholowych 31,3% respondentów twierdzi, że pije je kilka znajomych osób; 22,8% uważa, że sporo osób pije, a 19,1% wskazuje na większość swoich znajomych. Upijanie się, w opinii 31,9% badanej młodzieży, dotyczy kilkorga osób w ich otoczeniu, a 15,9% wskazuje na sporą ich liczbę.

Najmniej rozpowszechnione wśród młodzieży wydają się substancje takie jak ecstazy i środki wziewne, ponieważ w ich przypadku największy odsetek respondentów deklaruje, że nikt spośród znajomych osób ich nie używa (odpowiednio 94,1% i 94,7%). Warto jednak zauważyć, że 25,0% ankietowanych uważa, że kilka osób z ich otoczenia pali marihuanę lub haszysz, a 9,4% twierdzi, że kilka osób bierze środki nasenne lub uspokajające bez przepisu lekarza.

Tabela 37. Ile spośród Twoich znajomych...? (n=320)

Wyszczególnienie	Nikt	Kilka osób	Sporo	Większość	Wszyscy
Pali papierosy	24,1%	41,3%	20,0%	12,8%	1,9%
Pije napoje alkoholowe	22,2%	31,3%	22,8%	19,1%	4,7%
Upija się	42,8%	31,9%	15,9%	7,2%	2,2%
Pali marihuanę lub haszysz	65,9%	25,0%	5,3%	3,1%	0,6%
Bierze środki nasenne lub uspokajające bez przepisu lekarza	87,5%	9,4%	1,9%	0,3%	0,9%
Bierze ecstazy	94,1%	3,8%	0,9%	0,3%	0,9%
Używa środków wziewnych	94,7%	3,1%	0,9%	0,3%	0,9%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Analizując powyższą kwestię z podziałem na grupy wiekowe 15-16 lat i 17-18 lat, warto zauważyć, że w młodszej grupie występują wyższe odsetki badanych, którzy twierdzą, że nikt wśród ich znajomych nie pali papierosów (32,7%), nie pije napojów alkoholowych (30,9%), nie upija się (55,2%), nie pali marihuany ani haszyszu (75,8%), nie bierze środków nasennych lub uspokajających bez przepisu lekarza (89,7%), nie bierze ecstazy (96,4%) oraz nie używa środków wziewnych (97,0%). W starszej grupie odsetki te kształtują się na niższych poziomach niż dla ogółu respondentów – dla przykładu 14,8% badanych twierdzi, że nikt z ich znajomych nie pali alkoholu, według 12,9% nikt nie pije alkoholu, a w opinii 29,7% nikt z ich znajomych się nie upija. Niewiele ponad połowa, tj. 55,5% ankietowanych twierdzi, że nikt w ich otoczeniu nie pali marihuany ani haszyszu.

Wyniki badania ESPAD 2019 również wskazują na zróżnicowanie w zależności od grupy wiekowej, jednak wykazywane w nim odsetki są niższe niż odnotowane w badaniu młodzieży w Gminie Lidzbark. W ich świetle, w opinii 14,6% badanych piętnasto- i szesnastolatków, nikt z ich znajomych nie pali papierosów, według 12,4% nikt nie pije alkoholu, a 28,5% wskazuje, że nikt się nie upija. Biorąc natomiast pod uwagę opinie siedemnasto- i osiemnastolatków, to okazuje się, że według 7,2% nikt nie pali papierosów, 3,5% twierdzi, że nikt w ich otoczeniu nie pije, a w opinii 14,4% nikt się nie upija.

Respondenci zostali zapytani również o obserwacje ich środowiska lokalnego, dotyczące picia alkoholu bądź zażywania innych substancji psychoaktywnych. W świetle uzyskanych odpowiedzi, prawie trzy czwarte ankietowanych (71,6%) widuje młodzież pijącą alkohol, natomiast ponad trzy czwarte (76,0%) zauważa młodzież palącą papierosy. Według 67,5% badanych w ciągu ostatnich 12 miesięcy nie było widać młodzieży zażywającej narkotyki bądź dopalacze.

Tabela 38. Czy zauważyłeś/łaś w ciągu ostatnich 12 miesięcy...? (n=320)

Wyszczególnienie	Tak, często	Tak, czasami	Nie	Trudno powiedzieć
młodzież pijącą alkohol?	42,8%	28,8%	19,1%	9,3%
młodzież palącą papierosy?	46,6%	29,4%	15,9%	8,1%
młodzież zażywającą narkotyki lub dopalacze?	6,6%	7,2%	67,5%	18,7%
kobiety w ciąży pijące alkohol?	3,8%	5,0%	81,2%	10,0%
kobiety w ciąży palące papierosy?	6,9%	16,6%	67,4%	9,1%
osoby prowadzące pojazdy pod wpływem alkoholu?	4,4%	10,0%	69,4%	16,2%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Również więcej niż trzy czwarte badanych uczniów (81,2%) deklaruje, że nie widziało kobiet w ciąży pijących alkohol, jednak 8,8% twierdzi, że je widuje. W przypadku ciężarnych palących papierosy – są one widywane przez 23,5% respondentów. Osoby prowadzące pojazdy pod wpływem alkoholu były widziane w ostatnim roku przez 14,4% badanych.

6. Wyniki badania ankietowego sprzedawców alkoholu

Badania ankietowe wśród przedstawicieli sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Lidzbark obejmują przede wszystkim ich obserwacje dotyczące zjawiska uzależnień w otoczeniu lokalnym

W badaniu ankietowym wzięło udział 27 przedstawicieli sprzedawców napojów alkoholowych w Gminie Lidzbark, w tym 20 kobiet i 7 mężczyzn. Wiek respondentów był dość zróżnicowany. Spośród nich 40,7% to osoby w przedziale od 45 do 59 lat; 29,6% stanowiły osoby w wieku 30-44 lata, 18,5% to osoby do 29 roku życia, a 11,2% – osoby od 60 lat wzwyż.

Tabela 39. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych respondentów badania ankietowego – sprzedawcy napojów alkoholowych

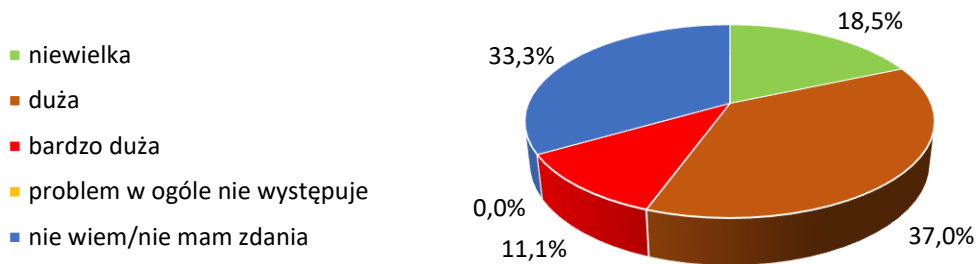
Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=27)		
Kobieta	20	74,1%
Mężczyzna	7	25,9%
Wiek (n=27)		
16-29 lat	5	18,5%
30-44 lata	8	29,6%
45-59 lat	11	40,7%
60 lat i więcej	3	11,2%
Staż pracy (n=27)		
do 1 roku	1	3,7%
1 - 5 lat	9	33,3%
6 – 10 lat	4	14,8%
11 – 20 lat	8	29,6%
od 21 lat wzwyż	5	18,6%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Analiza stażu pracy w punkcie sprzedaży, wskazuje na to, że najczęściej ankietowanych (33,3%) pracuje od roku do 5 lat, a w drugiej kolejności od 11 do 20 lat (29,6%). Następnie należy wskazać osoby o stażu pracy od 21 lat wzwyż (18,6%) oraz od 6 do 10 lat (14,8%). Jedna osoba ma staż pracy krótszy niż rok.

Według prawie połowy respondentów skala problemu uzależnienia w Gminie Lidzbark jest dość istotna, przy czym 37,0% wskazuje, iż jest ona *duża*, a 11,1% twierdzi, że *bardzo duża*. Jednocześnie 18,5% badanych uważa, że problem ten ma niewielką skalę, natomiast nikt nie twierdzi, że problem ten nie występuje w ogóle. Zdania na ten temat nie wyraziła jedna trzecia (33,3%) badanych.

Wykres 9. Skala problemu uzależnienia od alkoholu w Gminie z perspektywy sprzedawców napojów alkoholowych (n=27)

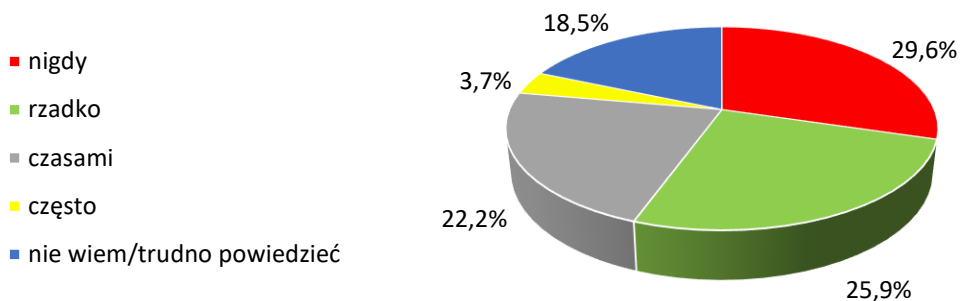

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Badani sprzedawcy wskazują, że w ostatnich 3 latach spożycie alkoholu w miejscowości, w której znajduje się punktu sprzedaży wzrosło (44,4%) bądź pozostaje na niezmiennym poziomie (33,3%). Zmniejszanie się tego zjawiska obserwuje 7,4% badanych, natomiast 14,9% nie ma zdania na ten temat.

Respondenci zostali zapytani o to, jak często obserwują na terenie Gminy sprzedaż alkoholu osobom niepełnoletnim. Blisko jedna trzecia (29,6%) wskazała, że nigdy nie była świadkiem takiej sytuacji; 25,9% badanych deklaruje, że widuje ją rzadko, a 22,2% często. Spośród ankietowych 18,5% nie wyraziła zdania na ten temat.

Wykres 10. Częstotliwość sprzedaży w Gminie alkoholu niepełnoletnim (n=27)

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Sprzedawcy napojów alkoholowych zostali zapytani o różne sytuacje obserwowane w sklepie w ciągu ostatnich 12 miesięcy. W świetle uzyskanych odpowiedzi w tym czasie 33,4% badanych nigdy nie zaobserwowało zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży; 29,6% nie zauważyło prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, a 18,5% nie widziało sytuacji spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży.

W przypadku prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, to są to sytuacje obserwowane czasami, na co wskazuje 44,4% badanych bądź rzadko (11,2%). Większa częstotliwość dotyczy prób zakupu alkoholu przez osoby nietrzeźwe – tu 48,1% ankietowanych twierdzi, że zdarza się to czasami, a 29,6% wskazuje, że często. Sytuacje zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży zdarzają się raczej rzadko (25,9%) lub czasami (25,9%).

Tabela 40. Jak często w ostatnich 12 miesiącach zdarzały się...? (n=27)

Wyszczególnienie	Nigdy	Rzadko	Czasami	Często	Nie wiem/nie mam zdania
próby zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie w Pańskim sklepie?	29,6%	11,2%	44,4%	7,4%	7,4%
próby zakupu alkoholu przez osoby nietrzeźwe w Pańskim sklepie?	0,0%	18,5%	48,1%	29,6%	3,8%
sytuacje spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży?	18,5%	29,6%	14,9%	25,9%	11,1%
sytuacje zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży?	33,4%	25,9%	25,9%	7,4%	7,4%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE BADAŃ ANKIETOWYCH.

Największe zróżnicowanie występuje w przypadku sytuacji spożywania alkoholu w obrębie punktu – są one obserwowane rzadko przez 29,6% badanych sprzedawców oraz często przez 25,9% ankietowanych. Największy odsetek osób, które nie wyraziła zdania wystąpił właśnie w tej kwestii, sięgając tu 11,1%.

7. Wyniki badania ankietowego przedstawicieli służb społecznych

Badania ankietowe wśród przedstawicieli służb społecznych obejmują przede wszystkim ich obserwacje problemu uzależnień w Gminie Lidzbark i bazują na doświadczeniu zawodowym w pracy w instytucjach i zespołach działających w obszarze pomocy społecznej, ochrony zdrowia i innych.

W badaniu ankietowym wzięło udział 16 przedstawicieli służb społecznych pracujących w Gminie Lidzbark, w tym 15 kobiet i 1 mężczyzna. Największa część respondentów znajdowała się w przedziale wiekowym od 30 do 44 lat (43,8%), a w dalszej kolejności w wieku do 29 lat (31,3%) oraz od 45 do 59 lat (25,0%).

Tabela 41. Zestawienie wybranych cech socjodemograficznych respondentów badania ankietowego – przedstawiciele służb społecznych

Wyszczególnienie	Liczba	%
Płeć (n=16)		
Kobieta	15	93,8%
Mężczyzna	1	6,2%
Wiek (n=16)		
do 29 lat	5	31,3%
30-44 lata	7	43,8%
45-59 lat	4	25,0%
60 lat i więcej	0	0,0%
Staż pracy (n=16)		
do 1 roku	3	18,8%
1 - 5 lat	5	31,3%
6 – 10 lat	2	12,5%
11 – 20 lat	4	25,0%
od 21 lat wzwyż	2	12,5%

ŹRÓDŁO: OPRACOWANIE WŁASNE NA PODSTAWIE WYNIKÓW BADAŃ ANKIETOWYCH.

Staż pracy respondentów jest zróżnicowany. Prawie jedna trzecia pracuje zawodowo od roku do 5 lat (31,3%), natomiast jedna czwarta (25,0%) – od 11 do 20 lat. Prawie 19,0% to pracownicy o stażu pracy do roku, natomiast po 2 osoby mają staż pracy w przedziale 6-10 lat i od 21 lat wzwyż. Ankietowani reprezentują obszary pomocy społecznej, bezpieczeństwa, służby zdrowia i edukacji.

W opinii badanych przedstawicieli służb społecznych uzależnienia stanowią istotny problem w Gminie Lidzbark. Wszyscy respondenci wskazali, że skala problemu uzależnień od alkoholu jest duża (81,3%) lub bardzo duża (18,7%). W przypadku narkotyków natomiast skalę za dużą lub bardzo dużą uznało 62,5% badanych, a 37,5% nie wyraziło zdania na ten temat.

Respondenci zostali poproszeni o dokonanie opisowej oceny, jakie grupy społeczne i środowiska, w ich opinii, najczęściej sięgają po alkohol i/lub narkotyki w Gminie Lidzbark. Najczęściej wskazywano, że problem uzależnień od substancji psychoaktywnych może dotyczyć osób w różnym wieku, z różnych środowisk i o różnym statusie społecznym, choć wskazywane przykłady dotyczą zwykle młodzieży¹⁵:

W mojej opinii najczęściej sięgają po alkohol osoby, które pochodzą ze środowisk, w których występował alkoholizm. Osoby, których rodzic lub rodzice nadużywali alkoholu są bardziej narażone na uzależnienie. Biorąc pod uwagę narkotyki, to grupą najczęściej sięgającą po nie są młodzi dorośli oraz młodzież, którzy często ulegają presji grupy rówieśników.

Po alkohol sięgają osoby w różnym wieku, jak również może się on pojawić w różnych środowiskach społecznych, natomiast po narkotyki sięgają osoby młode, w tym również młodzież.

Młodzież i osoby o niskim statusie społeczno-materialnym. Młodzież sięga często, łączy obie substancje, z uwagi na sytuację w kraju, brak perspektyw...

Wszystkie grupy społeczne narażone są na alkohol lub narkotyki. Powodem jest najczęściej brak pracy, środowisko, brak perspektyw na lepsze życie oraz możliwości podnoszenia i zdobywania kwalifikacji.

Po narkotyki najczęściej sięgają młodzi ludzie z uwagi na popularność i łatwość w dostępności. Uważam, że osoby te mają większe skłonności do uzależnień. Po alkohol sięgają najczęściej osoby w średnim wieku, jest to dla nich sposób na radzenie sobie ze stresem.

Wśród mieszkańców można również zauważyć przypadki uzależnień behawioralnych, dotyczące głównie młodzieży oraz kobiet. Respondenci zwracają uwagę przede wszystkim na nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych i internetu, a także na uzależnienie od zakupów czy hazardu:

Obecnie coraz więcej jest takich uzależnień, jednakże nie są one diagnozowane. W głównej mierze dotyczą dzieci młodzieży, ale dotyka ono również osób dorosłych.

Dostrzegam przypadku uzależnień behawioralnych, najczęściej uzależnień od urządzeń elektronicznych, przez osoby młode. Moim zdaniem zjawisko to nasiliło się podczas pandemii koronawirusa i trwania edukacji zdalnej.

W obecnych czasach młodzi ludzie, nastolatkomie są bardziej podatni na wpływ technologii. Uważam, że zdalne nauczanie znacznie zwiększyło ilość czasu spędzanego przed komputerem, a ten czas dzieci często wykorzystują na granie, co może wpływać na występowanie uzależnień.

Przypadkom uzależnień, z którymi respondenci stykają się w swojej pracy zwykle towarzyszą inne problemy. Wskazują oni m.in. na problemy opiekuńczo-wychowawcze, niezaradność życiową, konflikty i przemoc w rodzinie, bezrobocie, ubóstwo, problemy zdrowotne, problemy dyscyplinarne i karne, samotne rodzicielstwo, bezdomność.

Wśród działań, jakie należy podjąć, aby zmniejszyć skalę i zagrożenie uzależnieniami w Gminie Lidzbark, respondenci wymieniają następujące:

- działania i programy profilaktyczne dla dzieci, młodzieży i osób dorosłych;

¹⁵ Tekst pisany kursywą to cytowane odpowiedzi respondentów.

- szeroka kampania informacyjna o skutkach uzależnień;
- zwiększanie dostępu do specjalistów ds. uzależnień, psychologów i pedagogów - szczególnie w przypadku młodzieży;
- zwiększanie dostępu do działań służących zwiększaniu kompetencji rodzicielskich oraz poprawie relacji w rodzinach, takich jak szkoła dla rodziców, terapia małżeńska;
- kontrole placówek handlowych sprzedających napoje alkoholowe i papierosy.

Warto zauważyć, że wskazane działania w dużej mierze można zaliczyć do jednej z dwóch grup. Są to z jednej strony działania profilaktyczne, ukierunkowane na wzrost świadomości społecznej w zakresie uzależnień, ze szczególnym naciskiem na dzieci, młodzież i rodziców. Z drugiej strony natomiast widoczna jest potrzeba wzmocnienia oferty form wsparcia dla osób i rodzin borykających się z problemem uzależnień, poprzez zapewnienie dostępu do specjalistów w tym zakresie.

8. Zestawienie najważniejszych wniosków

Poniżej zostały przedstawione najważniejsze informacje i wnioski wyływające z przeprowadzonych badań w podziale na poszczególne obszary.

1) Skala problemu uzależnień w Gminie Lidzbark

- W Gminie Lidzbark w 2020 roku 5,6% mieszkańców funkcjonowało w rodzinach korzystających ze świadczeń pomocy społecznej. Wśród głównych powodów udzielania wsparcia przez MOPS należy wskazać ubóstwo, bezrobocie, długotrwałą lub ciężką chorobę, niepełnosprawność, bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych oraz potrzebę ochrony macierzyństwa.
- W statystykach pomocy społecznej alkoholizm i narkomania występują w niewielkiej skali. Problemy te mogą być jednak ukryte pod innymi dysfunkcjami, które łatwiej zdiagnozować lub uświadomić sobie ich istnienie.
- Dane Gminnej Komisji Rozwiązywania Problemów Alkoholowych przedstawiają liczby niewielkie w porównaniu do liczby mieszkańców Gminy Lidzbark, jednak stanowią obraz problemu picia szkodliwego i zagrażającego osobom w najbliższym otoczeniu rodzinnym czy sąsiedzkim.
- Rynek napojów alkoholowych w Gminie Lidzbark podlega podobnym tendencjom jak w województwie warmińsko-mazurskim i w Polsce. Charakteryzuje go dość wysoka dostępność napojów alkoholowych, wynikająca w dużej mierze z istniejącego popytu na nie, a przejawiająca się w możliwości ich zakupu w różnych punktach handlowych i gastronomicznych.
- Największy udział w sprzedaży napojów alkoholowych na terenie gminy mają napoje o zawartości alkoholu do 4,5%, w tym piwo, będące jedynym z najpopularniejszych i najłatwiej dostępnych napojów alkoholowych w Polsce.
- Ze względu na rosnącą mobilność mieszkańców oraz zyskującą na znaczeniu tendencję do kupowania napojów alkoholowych w supermarketach i dyskontach, które oferują je często po niższej cenie, a jednocześnie zapewniają anonimowość, coraz trudniej określić, ile alkoholu kupują i wypijają mieszkańcy gminy.
- Określenie rzeczywistej skali uzależnień w gminie jest bardzo trudne, a może się okazać nawet niemożliwe. Specyfika tego zjawiska powoduje, że jego obraz można znaleźć we fragmentarycznych danych i sprawozdaniach instytucji działających w różnych obszarach usług społecznych. Nie obejmuje on jednak przypadków osób, które są bezpośrednio zagrożone uzależnieniem lub dopiero w nie wchodzą. Nie zawiera także informacji o osobach, których uzależnienie pozostaje tylko ich tajemnicą albo dla nich samych ma jeszcze nieuświadomiony charakter.

2) Główne wyniki badań ankietowych dorosłych mieszkańców

- Dorośli mieszkańcy posiadają ogólną wiedzę na temat uzależnień, utożsamiając je głównie ze stanem chorobowym oraz utratą kontroli nad własnym życiem.
- W opinii dużej części dorosłych respondentów, uzależnienie to wyraz braku silnej woli. Może to stanowić wyraz dość powszechnego podejścia, w świetle którego uzależnienie wynika z przekonania, że jeżeli ktoś posiada silną wolę, to może pić alkohol, a się od niego nie uzależni.
- Respondenci podzielają opinię, że alkohol w piwie jest tak samo szkodliwy, jak w innych napojach alkoholowych. Większość z nich uważa, że spożywanie alkoholu powinno być dozwolone od 18 lub późniejszego roku życia.
- Spośród respondentów 85,6% deklaruje brak kontaktu z narkotykami; 29,2% nigdy nie paliło papierosów, a 5,0% w ogóle nie piło alkoholu.
- Wiek, w którym respondenci mieli pierwszy kontakt z substancjami psychoaktywnymi, jest bardzo zróżnicowany, aczkolwiek charakterystyczne jest to, że występuje on prawie zawsze do 30 roku życia.
- W ciągu 12 miesięcy przed badaniem alkohol spożywało 86,0% badanych osób, papierosy paliło 37,6%, natomiast narkotyki zażywało 6,4% respondentów. Alkohol wypijany był przez respondentów głównie okazjonalnie (48,0%), aczkolwiek jedna czwarta badanych (25,0%) przyznała się do spożywania go kilka razy w miesiącu. Nikt nie pił w tym czasie codziennie. W przypadku papierosów ma miejsce sytuacja odmienna. W okresie ostatnich 12 miesięcy codziennie paliło je 21,5% badanych osób.
- Zarówno piwo, jak i wino czy napoje wysokoprocentowe takie jak wódka, nalewki i whisky spożywane były w ciągu ostatnich 12 miesięcy głównie okazjonalnie. Badani mieszkańcy najchętniej sięgali po piwo, które okazjonalnie spożywało 40,4% respondentów.
- Rozwiązania w postaci e-papierosów i fajki wodnej są raczej sporadycznie stosowane przez respondentów. Większość badanych mieszkańców nie używała ich nigdy w życiu, na co wskazuje odpowiednio 84,5% i 85,7% respondentów.
- W opinii 42,7% respondentów spożycie alkoholu w Gminie w ostatnich 3 latach pozostaje na niezmiennym poziomie, według 33,3% wzrosło, a 12,5% wskazuje, że zdecydowanie wzrosło.
- Respondenci dostrzegają w swoim otoczeniu problem uzależnień od substancji psychoaktywnych. Aż 86,0% badanych mieszkańców zna osoby, które w ich opinii mogą być uzależnione od alkoholu, a 34,8% twierdzi, że zna osoby uzależnione od narkotyków. Wśród uzależnień behawioralnych respondenci najczęściej zauważają uzależnienie od internetu.
- W opinii respondentów, problemom uzależnień najczęściej towarzyszy bezrobocie, na co wskazało 64,4% ankietowanych, a w dalszej kolejności wymieniali konflikty i przemoc w rodzinie (48,9%), niezaradność życiową (46,7%) oraz ubóstwo (32,2%).

3) Główne wyniki badań ankietowych młodzieży

- Większość młodzieży (59,1%) nie zgadza się z twierdzeniem, że uzależnienie to nieuleczalna choroba, natomiast prawie trzy czwarte twierdzi, że uzależnienie to utrata kontroli nad własnym życiem.
- Najbardziej niemożliwe wydaje się młodzieży zdobycie cracku, na co wskazało 45,0% ankietowanych, a w dalszej kolejności heroiny i ecstasy (po 44,7%), kokainy (44,1%), dopalaczy (43,4%), metamfetaminy (43,1%) oraz amfetaminy (42,2%). Jako bardzo łatwe do zdobycia oceniają najczęściej piwo (41,3%), papierosy (39,7%), wino (36,3%) oraz wódkę (33,4%).
- Największy odsetek młodzieży (51,3%) wskazał 18 lat jako dolną granicę wiekową umożliwiającą spożywanie alkoholu, jednak 21,3% uważa, że wiek ten powinien kształtować się na poziomie 17 lat, a 9,7% – na poziomie 16 lat lub niższym.
- Wśród głównych przyczyn sięgania po alkohol, wskazywanych przez młodzież, jest to, że pomaga on bawić się na imprezie, uatrakcyjnia imprezy i uroczystości, pozwala zapomnieć o swoich problemach oraz to, że dzięki niemu spotkania towarzyskie są często bardziej zabawne.
- Spośród ankietowanych kiedykolwiek w życiu tytoń paliło 45,6%, przy czym 16,5% wskazuje na palenie 40 razy i więcej, a 12,2% na zapalenie 1 lub 2 razy.
- Alkohol kiedykolwiek w życiu piło 68,4% ankietowanych, w ostatnim roku było to 54,1%, natomiast w ciągu 30 dni poprzedzających badanie 32,8%. W ciągu ostatnich 30 dni badani uczniowie najczęściej pili piwo, na co wskazuje 37,8% ogółu.
- Do upicia się kiedykolwiek w życiu na tyle, aby zataczać się, bełkotać i nie pamiętać tego, co się stało, przyznaje się nieco ponad jedna piąta badanych (20,9%), na tego typu wydarzenie w ciągu ostatniego roku wskazuje 10,6%, a w ciągu ostatnich 30 dni 2,8%.
- Uczniowie najczęściej deklarują spożywanie przynajmniej raz w życiu marihuany lub haszyszu (11,6%), a następnie leków uspokajających i nasennych bez przepisu lekarza (9,4%) oraz alkoholu razem z marihuaną (7,2%). W ciągu ostatnich 12 miesięcy największy odsetek młodzieży używał marihuanę lub haszysz (7,5%). Używanie marihuany lub haszyszu w ciągu 30 dni przed badaniem deklaruje 5,0% uczniów.
- Kilkoro spośród ankietowanych uczniów używało nowych substancji psychoaktywnych, tzw. dopalaczy, przy czym kiedykolwiek w życiu 2,2%, w ciągu ostatnich 12 miesięcy 1,6%, a w ostatnich 30 dniach 0,6%.
- Jako najczęściej doświadczany problem związany z alkoholem, narkotykami lub dopalaczami, wskazywana była poważna kłótnia, w przypadku której odnotowano 12,8% odpowiedzi twierdzących.
- Wśród głównych powodów, z jakich młodzież korzysta z urządzeń elektronicznych w celach nie związanych z nauką, największy odsetek respondentów wskazał słuchanie

muzyki (91,6%), kontakty ze znajomymi (88,4%), oglądanie filmów i seriali (83,4%) oraz korzystanie z mediów społecznościowych (81,3%).

- W dzień powszedni młodzież najczęściej korzysta z mediów społecznościowych około 2-3 godzin, na co wskazuje 26,3% ankietowanych, jednak niewiele mniej korzysta z nich 4-5 godzin (23,8%) oraz 6 godzin lub więcej (20,6%). Sytuacja wygląda podobnie w soboty i niedziele.
- Do grania w gry na urządzeniach elektronicznych w ciągu tygodnia przed badaniem przynajmniej 60,0% ankietowanych w odniesieniu do dni powszednich oraz 60,9% w odniesieniu do sobót i niedziel.
- Kiedykolwiek w życiu w gry hazardowe grało 25,9% ankietowanych, w ciągu ostatnich 12 miesięcy było to 15,0%, natomiast w ciągu ostatnich 30 dni 7,2% respondentów.
- Spośród ankietowanych 41,3% twierdzi, że kilkoro ich znajomych pali papierosy; 20,0% ocenia, że robi to sporo osób, a 12,8% deklaruje, że większość. W przypadku napojów alkoholowych 31,3% respondentów twierdzi, że pije je kilka znajomych osób; 22,8% uważa, że sporo osób pije, a 19,1% wskazuje na większość swoich znajomych. Upijanie się, w opinii 31,9% dotyczy, w opinii badanej młodzieży kilkorga osób w ich otoczeniu, a 15,9% wskazuje na sporą ich liczbę.

4) Główne wyniki badania ankietowego sprzedawców napojów alkoholowych

- Według prawie połowy respondentów skala problemu uzależnienia w Gminie Lidzbark jest dość istotna, przy czym 37,0% wskazuje, iż jest ona *duża*, a 11,1% twierdzi, że *bardzo duża*.
- Badani sprzedawcy wskazują, że w ostatnich 3 latach spożycie alkoholu w miejscowości, w której znajduje się punktu sprzedaży wzrosło (44,4%) bądź pozostaje na niezmiennym poziomie (33,3%). Zmniejszanie się tego zjawiska obserwuje 7,4% badanych, natomiast 14,9% nie ma zdania na ten temat.
- W ciągu ostatnich 12 miesięcy 33,4% badanych nigdy nie zaobserwowało zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży; 29,6% nie zauważyło prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, a 18,5% nie widziało sytuacji spożywania alkoholu w obrębie punktu sprzedaży.
- W przypadku prób zakupu alkoholu przez osoby niepełnoletnie, to są to sytuacje obserwowane czasami, na co wskazuje 44,4% badanych bądź rzadko (11,2%). Większa częstotliwość dotyczy prób zakupu alkoholu przez osoby nietrzeźwe – tu 48,1% ankietowanych twierdzi, że zdarza się to czasami, a 29,6% wskazuje, że często. Sytuacje zakłócania porządku przez osoby nietrzeźwe w obrębie punktu sprzedaży zdarzają się raczej rzadko (25,9%) lub czasami (25,9%).

5) Główne wyniki badania ankietowego przedstawicieli służb społecznych

- W opinii badanych przedstawicieli służb społecznych uzależnienia stanowią istotny problem w Gminie Lidzbark. Wszyscy respondenci wskazali, że skala problemu

uzależnień od alkoholu jest duża (81,3%) lub bardzo duża (18,7%). W przypadku narkotyków natomiast skalę za dużą lub bardzo dużą uznało 62,5% badanych, a 37,5% nie wyraziło zdania na ten temat.

- Problem uzależnień od substancji psychoaktywnych, w opinii przedstawicieli służb społecznych, może dotyczyć osób w różnym wieku, z różnych środowisk i o różnym statusie społecznym, choć wskazywane przykłady dotyczą zwykle młodzieży.
- Zauważalny jest również problem uzależnień behawioralnych. Respondenci zwracają uwagę przede wszystkim na nadmierne korzystanie z urządzeń elektronicznych i internetu, a także na uzależnienie od zakupów czy hazardu.
- Przypadkom uzależnień, z którymi respondenci stykają się w swojej pracy zwykle towarzyszą inne problemy, w tym problemy opiekuńczo-wychowawcze, niezaradność życiowa, konflikty i przemoc w rodzinie, bezrobocie, ubóstwo, problemy zdrowotne, problemy dyscyplinarne i karne, samotne rodzicielstwo, bezdomność.

9. Podsumowanie

Przeprowadzone badania, oparte z jednej strony na analizie danych zastanych, a z drugiej na badaniu ankietowym mieszkańców, pozwalają wnioskować, że w Gminie Lidzbark istnieje zagrożenie uzależnieniami, zarówno od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych, jak i behawioralnymi. W przypadku alkoholu i papierosów wynika to w dużej mierze z ich dostępności oraz dość powszechnego występowania w codziennym życiu osób i rodzin. Narkotyki i dopalacze stanowią zagrożenie natomiast głównie z tego względu, że trudno przewidzieć kiedy i gdzie staną się dostępne, a także z uwagi na często dramatyczne i nagłe konsekwencje, zagrażające zdrowiu i życiu osób je zażywających.

Coraz większe znaczenie mają również uzależnienia behawioralne, w tym od internetu, mediów społecznościowych i gier na urządzeniach elektronicznych. Dotykają one głównie młodzieży, która dość intensywnie korzysta z nowych technologii, niejednokrotnie przenosząc do „sieci” swój świat i kontakty z rówieśnikami. Mogło to zostać nasilone w okresie epidemii, przede wszystkim przez brak bezpośrednich relacji ze znajomymi oraz zdalną naukę.

W świetle przedstawionych wyników badań rekomenduje się podejmowanie oddziaływań w dwóch, wskazanych niżej, obszarach:

1) Zapobieganie powstawaniu problemów uzależnień:

- realizacja programów edukacyjno-profilaktycznych skierowanych do dzieci, młodzieży oraz osób dorosłych, dotyczących uzależnień od alkoholu i innych substancji psychoaktywnych oraz uzależnień behawioralnych,
- organizacja różnych form edukacji rodziców, dotyczących m.in. świadomego rodzicielstwa, porozumiewania się ze swoimi dziećmi i rozwiązywania problemów opiekuńczo-wychowawczych;
- promowanie i organizacja alternatywnych form spędzania wolnego czasu przez dzieci, młodzież, osoby dorosłe i całe rodziny;
- działania na rzecz promocji zdrowia i zdrowego stylu życia;
- edukacja społeczna na temat negatywnych skutków spożywania alkoholu, palenia papierosów, zażywania narkotyków i dopalaczy, w tym m.in. poprzez udział w ogólnopolskich kampaniach społecznych, a także organizację kampanii lokalnych;
- edukacja społeczna na temat uzależnień behawioralnych, w tym od internetu, mediów społecznościowych, gier na urządzeniach elektronicznych, skierowana zarówno do dzieci i młodzieży, jak i dorosłych.

2) Wczesne wykrywanie i interwencja w przypadkach bezpośredniego zagrożenia i wystąpienia problemu uzależnień oraz minimalizacja negatywnych skutków:

- wczesna diagnoza środowisk rodzinnych pod kątem zagrożenia uzależnieniami, obejmująca interdyscyplinarne działania służące rozpoznaniu problemu oraz zaplanowaniu adekwatnych działań zaradczych;

- rozwój poradnictwa specjalistycznego, wsparcia socjalnego oraz pracy terapeutycznej z dziećmi, osobami dorosłymi i całymi rodzinami zagrożonymi i doświadczającymi uzależnień;
- wspieranie tworzenia i funkcjonowania grup wsparcia i samopomocowych dla osób uzależnionych, współuzależnionych i ich rodzin;
- funkcjonowanie Punktu Konsultacyjno-Informacyjnego jako miejsca pierwszego kontaktu dla osób zagrożonych i dotkniętych problemem uzależnień, jak również realizującego poradnictwo dla takich osób oraz inne wsparcie dostosowane do potrzeb.

Ważne będzie również wzmocnienie systemu instytucjonalnego i organizacyjnego Gminy Lidzbark w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom, w tym poprzez wzmocnienie współpracy interdyscyplinarnej, ustawiczne zwiększanie kompetencji pracowników służb społecznych, a także współpracę z organizacjami pozarządowymi, sołectwami i grupami nieformalnymi w zakresie przedsięwzięć służących m.in. zwiększaniu aktywności społecznej, rozwój oferty alternatywnych form spędzania wolnego czasu, edukacji społecznej itp.

Wdrożenie wskazanych wyżej rekomendacji może stanowić długi proces, ponieważ wymaga z jednej strony działań realizowanych na bieżąco, zapewniających stałe oddziaływanie profilaktyczne oraz wsparcie osobom zagrożonym i dotkniętym problemem uzależnień. Z drugiej strony natomiast należy rozważyć i podjąć działania długoterminowe, uwzględniające obecne i przyszłe uwarunkowania, służące wzmocnieniu zasobów instytucjonalnych gminy w zakresie przeciwdziałania uzależnieniom oraz zapewnieniu, osobom tego potrzebującym, dostępu do specjalistycznej pomocy.